

1. A₂ ókor

1.1 politika

Az athéni államiszerzett és működése a demokráciáin virágkorában

polisz - város, városállam

démot - a nép

arkhon - állami tisztségviselő (előtte)

Akropolisz - Földgyarmat

túrannisz - szarvahatalom

ekklészia - népgyűlés

büle - ötösszászak tanácsa

sztrategosz - katonai vezető

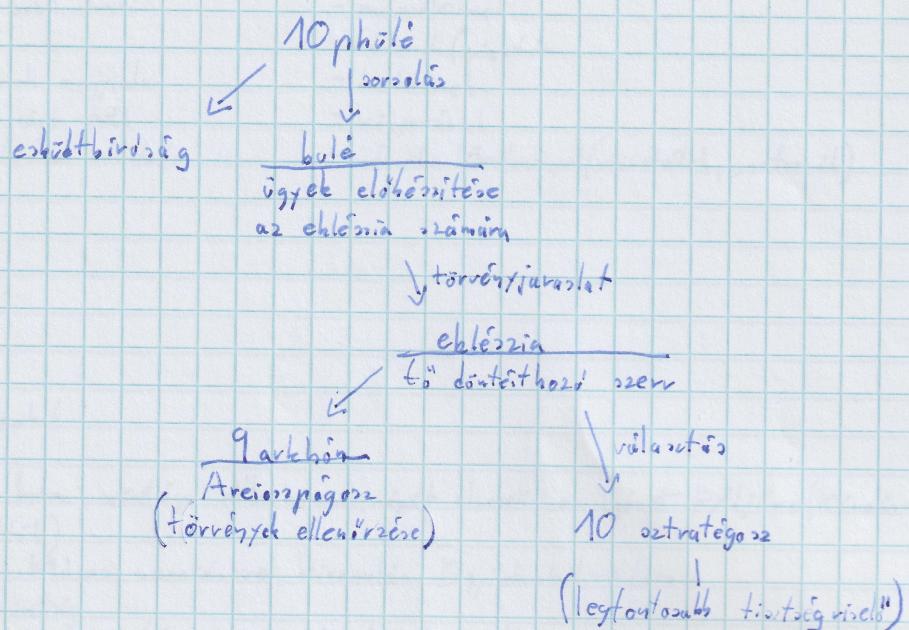
Arciosz pügösz - vörök tanácsa (volt arkhinosz)

osztályfőnökösz - cserépötörvénysz

phile - kerület

Drakón - i.e. 7. század
Szolón - i.e. 6. század
Perisszatratosz - i.e. 560-527
Kleisziathenesz - i.e. 508
Perikleisz - i.e. 5. század hossza

athéni demokrácia - törökben

1.2 ókori civilizációk öröksége

A görög és római építészet

Görög építészet

- inspirációja alapja a vallás
- = görög hősök
- vitaattent felől zártak
- nílusigból, cagyöntésből, cseréppel fedett
- belső révök
- gazdagabbi, szabadabban profilgyűrű
- szélek, arctáblák, függönyök, hererük
- görög porcelánok
- görög leánygyűrűk
- polisz központja az agora (piac)
- theatron: kiből épült, hegyoldalba rakti, fél-elliptikus alakú

Görög templomok

- a cella (istenszobor helye) védelmezés
- templom részei:
 - lábaszat (léptetők alapján)
 - törzs (oszlopok)
 - nyaktagozat (párkány, eresz és friz)
 - timpanon (hárromszög alabbi, dombor-művekkel díszített fejezet)

- görög oszlopok
 - dör: legelőként alakult ki, díszletek, törzsi, roboriztus és tervfás volt
 - ión: női test mintájára készített, sudár, hexasz., összetettebb oszlopok
 - korinthoszi: hellenizálásra korra jellemző részén megmaradt, általában pálmafával díszített

- jelentős épületek
 - Zeusz-templom (Olimpiákus)
 - Apollón-templom (Athén) (Delphi)
 - Parthenon (Athén) (Akropolis)
 - Halikarnasszosziban a Mausoleum

- görög szobrászat
 - épületek díszítése és önműködő műalkotás
 - híres szobrász Pheidiasz (Zeusz-szobor)

Római építészet

- jelentős imponenciájuk a boltív
- római házak
 - tehetősebb polgárok kölkároszt Domusba (villákban) éltek
 - használó a görög házakkhoz
 - különösig a baba üvegi medence
 - római plebsztructus nagyráncos, belmagasságú, több oszakatos, békében laktak

- sajátos római épület típusai
 - podiumon álló templomok
 - bazilikák (vásárcsarnokok)
 - fürdők (thermák)
 - amphiteátrumok
 - marziliumok
 - fórumok (piactér)
 - diakulák
 - könyvtárak
 - műemléki létesítmények (vízszintes, csatornák)

1.3 vallások

A zsidó monoteizmus

- monoteizmus - egyistenhit
- zsidó nép eredete
 - keleti hagyomány: Isten zöretről Ábrahámmal, népet elvezeti az ígéret Földjére (Kánaán - Palesztina - Szentföld)
 - nyugati hagyomány: Mózes vezetésével kivonulás Egyiptomból → Izrael
- zsidó könyve az Ószövetség
 - Tóra: Biblia első öt könyve (Genes, Exodus, Leviticus, Numbers, Deuteronomium)
 - tiszavarakoslat megtartása
 - Messiajús várása
- Palesztinából kiültözött és zsetnőrándott zsidók - diánpátra (zionizmus - egyenítés a Szentföldön)
- zsinagóga: zsidó imaház
- menora: hétköz gyertyatartó
- Dávidszínág
- Talmud: Bibliai körül zsidó vallási iratok

A kereszténység kiátkulása, tanai, elterjedése

- a 2. idő vallásból alakult ki, monoteista vallás
- Szentírásban: egy isten, van „ki” egységes” személy: atya, fia, szentlélek
- Jézus Krisztus
 - "a Meniás, benne az isten lett emberi" (Kr.e. 6 nap, 7 - Kr.u. 30 nap, 32)
 - tanítványai, az apostolokkal járta a világot
 - beszédeivel meghozzájárult követőre tett szert
 - összetörésbe került a zsidókkal -> hébreusok a rómaiak keresztre feszítik, az Ünnepeltetők szerint feltámad - megváltás
- kereszténység fő tanításai a szeretet
- intézményezés
 - Péter apostol -> Rómába megy, első papja
 - Pál apostol pálfordulára után török körutak
 - keresztény közösségek kiátkulása
 - egyházi hierarchia hiatalosság
 - egységenhű, császárikultusz elutasítása -> keresztény üldözés
 - dogma: köteles hítelr (színájoh), abban tagadja: erényeket
- kezdetben császári támogatás -> hivatalos száma VIII
- milánói ediktum: Kr. u. 313: Constantinus császár - meghódított vallásukat
- 1054 - a nagy egyházszakadás
 - római pápa hívte elő a konstantinápolyi pátriárka lelkészét egymást
 - Lépt került Rámo (nyugati) és Konstantinápoly (keleti, ortodox)
 - előzményei
 - Ottói kereszténység (korlátozatlan, korláatos bonyár)
 - pápi círclelvezetés
 - római pápa és a bizánci császár hatalmi vetélkedése
 - ortodox
 - több patriarchátusból állt
 - "nemzeti egyházak"
 - csak egy szervezetrendszer, a bazilita
 - nyugati
 - hőspontosítottság
 - nemzetek fölötti
 - több szervezetrendszer

2. A körzíphor

2.1 Az iszlám világ

Mohamed tanításai és a Korán; az arab hódítás és feltártástan Évről Évről

Az iszlám kialakulása

- Arab-félszigeten
- = nomád pásztorkodás
- Tömjénút mentén Kereskedővárosok (pl. Mekka)
- Mohamed is egy kereskedő volt.
- Gáboriel arkangyal felzsolítására kezdte hirdetni az iszlámet (610)
- az új vallás hírei a muzulmánok
- mekkai kereskedők elhívták 622-ben, Medina-ba menekült (hijra)
- később visszatért (egy sereg elől) és megállapodást kötött a kereskedőkkel
- 632-ben bekövetkezett haláláig egyszerre Árábiát

Az iszlám tanításai

- szigorúan egyistenű
- elveti a szentháromságot is (tawhid)
- Allah a világ teremtője és ura
- Mohamed tanításait halálá után ismét formában lejegyezték, ez a Korán, az iszlám szent könyve
- az öt pillér (legtartósabb tanításai)
 - Allah az egyetlen Isten és Mohamed az ő prófétája
 - kötelező napi öszöri ima Mekka felé fordulva, előtte rituális mosakodás
 - alamizzat kell adni a megszínűlésnél
 - ramadán havi böjt napköldönökig
 - az előtérben legalább egyszer el kell zarándokolni: Mekkába
- tilos a disznóhús és az alkohol fogyasztása
- istentisztelet helye a mecset
- moslim világ vezetője a kalifa (Mohamed utolsó, világi és vallási vezető)
- iszlám szövetség Allahnak való teljes alázat
- kötelező hitterjesztés (dzsihád)
- Korán alapján kádikok díjával ügyfelben

Az arab hódítás

- az iszlám területe elősegítette az arab törzsy egysülését
- megtérítette a hódítások ideológiáját
- néhány esztendőben belül egész Közel-Kádet és Észak-Afrikát az arabok irányítása alá került
- Komutániámpoly többször is sikertelen visszavonás és az Ibériai-félsziget meghódítása is sor került
- keleten az Indus folyón is telepítettek
- hatalmas az Arab Birodalom
- a hódítás a moslimoknak a Dzsihád vértel volt
- a terjeszkedésben Bizánc, Frank Királyság (732, portugál: crista) vertető résget
- az arabok törlőműek voltak más kultúrákkal szemben

2. 2 Gazdaság, társadalom, állam

Az uradalom, a földbirtokosok és a jobbágyok kötéliségei és jogai

Féudális rendszer

- barbár germán világ és az antik római világ találkozással jött létre
- germán örökségi társadalom leírása (előkelős, szabad harcosok, szolgálat)
- római örökhéritagyilatni nyelv, keresztség és kialakult egyház
- a klasszikus feudalizmus Nyugat-Európában alakult ki

Földművelés új módszerei

- kétnyomásos: szántó + vág
- háromnyomásos: szántó + tavaasi = szántó + vág
- vándorlás: kevésbé magasabb, földterületeket egyre jobban kihasználták, többet lehetett termelni → népesedő, folyamatos gyarapodása

Földművelés új eszközei:

- csatornázás, kormánylemezés nehéz fordításba
- igényű szükséglét jelentős nagyállattartás igénye
- szügihám
- gabonatermelő - nagyállattartó érintő gazdálkodás

Uradalom

- nagy kiterjedésű, de nem összefüggő földterület, legelőkkel, erdőkkel, födekkel
- határom szervezet, igazgatási és bírátkozási, jogosító rendelkezik
- központja az udvarház, itt lakott a földesir, megbízottja, fejezvek hiszülettel, s... szolgákkal
- központja farból vagy köböl épült
- önellátásra rendezkedett be
- területén templomeket, kolostorokat földesir alapította és támogatta + ellenőrizte
- uradalom hivatali része:
 - jobbágyok parcellái
 - békő telek (házhely + kert)
 - köbő telek (szántó)
- a földesir saját kezelésű birtoka a majorság, a parasztházi művelők
- közös használatú területek: erdők, mezők, falvak, terek
- kötelezettségek a földesirrel szemben:
 - termény hűnyad
 - pénzadó
 - ajándék
 - robot

Földesir

- igyekeztek királyi jogokat alkalmazni
- ha nincs, a földesir földjén a királyi titulatúval nem szabot adót
- földesir királyi jogosítottja:
 - birtokadó
 - piacot tarthatott
 - várat szedhetett
 - bányát itányaithatott

Jobbágyok

- földbirtokos - nemrég ephizizi - faktum
- dolni rend, dolgozók rendje
- dolgozók törökdelben:
 - lezártak a szabadok
 - felosztottak rabszolgákat
- Ny-Európában a Német százakra ephizizi parasztdig és jobbágytag
- rendelkeztek önkifelügyelettel
- szolgáltatásokkal
- személyes fogott a földbirtoklásnak felettes

A középkori városi ihatói, a város kivállói, a céhek, a helyi és távoli kereskedők

A középkori városi kialakulása

- az érett középkorban, a X. században kezdődött
- kialakulásuk okai:
 - egyhári római települések helyén
 - várak és egyházi centrumok közelében
 - utak találkozásánál, folyami átjárókban
 - távoli kereskedelmi útvonalak mentén

A városi jogai

- saját önbörzsönyzettel rendelkeztek, ez volt a városi tanács (szenatus), tagjaiit általában a gazdag bérkereskedők voltak, a tanác előn a polgárusokról tilt
- városi polgárok jogai voltak a szabad bérkéréshez
- évente eggy örönyben fizettek adót a földesuraknak és a királynak
- magok választhatottak plébániukt
- megalakultak a városi alkotmányok, a városi jogok gyűjtőnevük
- a városok falai vételek körül magaszt

A városi polgárságra jellemző rötegződése

- egy város lakossága átlagosan 4-5000-re tehető, de a távoli kereskedelmi területeken nagyvárosokban 10-15 000 ember is tilt
- a város lakosait egy valamennyiségben össze: a városi szabadzság
- a városi polgár köteles hozzá foglalt el a középkori társadalomban
- a város lakosságának rötegei:
 - patriciusok (kereskedők), lakosság 10%-a, város vezetői, tanác tagjai közötti hatalmi hatalom, a közönség, ez a legmagasabb röteg, volt hozzá és működés
 - műhelyszek (városi műhelyszék), ők nem rendelkeztek polgárfoggal, iparos legejük, naprakész, akik általuk működik
- körülöttebb volt a faluból városba költözés

A céhek

- a XI-XII. században a közművek szakembereit céhetőre törölték, értékvetések szervezett
- a céhek teljes jogú tagjai az összes műhelyvel rendelkező mesterek
- a mesterré válás folyamata: évekig kellett munkálatot szolgálni egy mesterr mellett, majd leszámított dolgozni: a műhelyben, halászatba a szakmárat hozzá vándorítva indult, ahol idegen mestertől is tanult; a mestervizsgát a „remetebold” elnevezésű jelentette
- kihónásból a céhen belüli várományt, szabályzották a műhelyi, műhelyfoglalási szabályokat, műhelyi irányt, korlátozták a megtérítést, szigorú minőségi elvárások voltak
- a városi piacra csak a városi céhébe tartozó értékvetések termékeiből
- a céhen kívüli közműveseket (kontárok) elítéleztek
- tilos volt a reklámozás, más céhségek osztályain
- minden céthoz a céhfogás a várostól meghatározott pontjain katonai szolgálatot kellett teljesíteni
- az elhunyt céltagok családjához gondoskodhattak

A város felépítése, ölet a városban

- a városokat fókkal röttek kihez
- szűk utak, várak
- emeletes házak
- csatornázás nem volt
- gyakoriak a betegségek
- a város hőszigetje a piac, templom, városi tanács működéséhez

Kereskedelom

- a keletibőrök békáporozódtak a tengeri kereskedelmebe, nagy hosszúak voltak de nagy harcokkal is járt
- levantei kereskedelom: Földkör-tengeren zajlott, ittól városok maradtak (Velence, Genova)
- hunyai kereskedelmen: Balti-tenger és az Északi-tenger térségben

2.3 Egyház és kultúra Európában és Magyarországon

Az egyházi hierarchia, az egyházi intézményrendszer, a szerzetesség Európában és az Árpád-kori Magyarországon

Egyházzáradat

- kialakulásával lőttek föl a világ hívőitől elhírnölt papnag és szerzetesek
- pápa - Róma püspöke, az egész természet egyház legfelső Egyháza, megrájzottan a konkláve gondolkozásának tövét liboraból díj
- érsek - több egyházmegye összetömege, a függetlenül ege püspökök (Mátyás Corvinus Esztergom)
- püspök - egyházmegye ellen álló személy, aki papot és templomot szentelhet, földbirtokot rendelhet
- esperes - egy mari vármegyényi terület ellen álló önkormányzat a plébániaiakat
- plébános - egy település ellen álló papri hivatalát viszó" személy

Pápa

Erek

Bíborosok

Szerzetesek

Püspök

Esperes

Plébános

Az egyházi intézményrendszer működése, jellemzői

- a vallásgyakorlat és szokások betartása terénkbe iktatva (pl. Mária Szent István), így az eretneksgég a törökkel szembenegy → inkvizicid felelőssége "ötöd, de a világi birtág hozza és hajtja végre az Iteletet"
- finanszírozása: tized (jobbágynak egyházi adója)
- egyházi földbirtokok: kikároktól, nyemenektől

A szerzetesség kialakulása

- célja: Krisztus 3 evangéliumi tanításnak követése (szegénységtisztaság, engedelmeség)
- kiindulási: remetei mozaik (azoknak a lelkieknek előtt, a tárgadalás előtt elvonuló életmóddal terjedő)
- szerzetesrendek
 - közvetlenül pápai fenntartású abbtól által
 - monasztribus rendek (városba kiűlt monostorból előbb rend)
 - Bencéssek: Nurziai Szent Benedek alapította Monte Cassino magaslatán 529-ben, regolált hennit a szereteti életmórból (pl. imádkozás és dolgozás), bátor műszisz, hit terjelősek
 - Cisterciáciok: XI-XII. század során Franciaországban jött létre, céljuk visszatérni a régi bencés regulálásra, mezőgazdasági munkavégzés
 - kolostorrendek: kolostorokban megtelepedett, adminisztrált előbb rend, részt vettek az inkvizicióban
 - Ferencesek: eleinte aranyelmei mozaikat titulálta, Anjói Szent Ferenc 1209-ben alapította
 - Domonkosok: ferences renddel párhuzamosan jött létre, hífferjedei, oratóriumi és profetikus
 - Lelkipárostorkodó rendek (pl. premontrei)
 - remeteerkedek: aranyelmi életmódból (pl. paulini rend)
 - borág rendek: kerestes hiborokban; egyeszerre borágok és mészterek (pl. johanniták)

Román gótikus és reneszánsz építészet - európai és magyar példák

A román stílus (XI.-XII. század)

- rövid, széles felfüggők
- tömör vaskos pillérek
- alacsony, tömör tornyok
- kis, lórészűrű ablakok
- felkerítésekkel fedett és betöltsé egyre növekvő bálleres kapuzat
- dombrai és kereszthajósz
- alaprajza: kerest tornya, egylaki, hárromhajós szerkezet
- római alapokra épít: római leírás bazilikába mintájára épült

Példák

- jákai templom
- maihisi rómaiegyház
- Santiago de Compostela

A gótikus stílus (XIII.-XIV. század)

- gótikus = barbán
- ég felé tükrződő torony, vékony, keskeny falak
- magasabb török hegyes torny
- cseppföldes falak
- keskeny támppillérek, pillérkötégek, fiastromyok, vízköpökök
- magas, magas ablakközelések, rövidablakok, festett részes ablakkövek
- világos, napfényes belső terek
- oszlopkeret
- egyhajós vagy hárromhajós „csarnok templamok”
- oszkesíkos kereszthajósz díszített zárókörök
- a falakat sok díszített elem, ablak felületet fellelzi

Példák

- Notre Dame
- Szent Vitus
- reimsi katedrális

A reneszánsz építészeti stílus

- antik építészeti elemek
- boltzorok, krypák
- oszloprendek, díszes oszlopfák
- lépcsőzet, portafelak
- tympanonok
- erősen kirugró gyökörhányzatok
- vizszintes fagotttag: ablakoknál
- letörzsfolt formák, aranyozás
- templomok, paloták
- bulvartírok: korlátok kelebél

Példák

- firenzei dóm kapuja
- krem!
- Palladio villa

2. 4 Magyar őstörténet és hontoglatás

A hontoglatás okai és menete, a keletkezésük/támadási hadjáratai

Magna Hungaria (Kr.e. 1 - Kr.u. 600)

- Volga-Káma folyók és az Ural-hegység közötti terület
- János barát (1235-40)

Levédia (600 - 9. század)

- Volga-Dan és az Azori-tenger által határolt terület
- 8. században Kazar Birodalom kultúrájához hűtők
- földművelés + kertgazdálkodás
- felnőttidő élelmiszer
- török körzetek megszállásával (Kör, Kerse, Tarjan, Jenő, Kütygyarmat) át török + 2 finnugor (Nyide, Megyer)
- belső háborúk miatt hagyta el a területet a magyarok

Etelköz (9. század)

- Dan-Dnyeper-Al-Duna közel
- itt jött létre a várerődíssel a magyar törzsvárosi nemzet vezetője Álmos lett

Hontoglatás okai

- szociális-színvonal-kalandozások előtt megírnak a törzset
- hegyföldi völgyi terület
- besenyők miatt kénytelenek voltak nyugatra menekülni

Hontoglatás (895 - 907)

- Kámpát-medence a hontoglatás idején
 - délnyugati: Kelta Frank Királyság
 - felvidék nyugati része: Morva Fejedelemség
 - délkeleti területei: bolgár állam
- első százasszázad (895-899)
 - Árpád vezetésével a Verecke-i illetve ország hajón kerültek megindult a hontoglatás
 - Tisza menti településekhez telepedtek le
 - a Dáliában hurokot magyarak, de felül elkeztek
- második század (899-907)
 - 899-ben hadjáratak Észak-Háriuba, hazaterre megrészítették a Dunántúlt
 - 902-ben a morva állam elvonultával elfoglalták a Tisza déli nyugati részét
 - 907-ben bajor hadjárat magyarak ellen, de vereséget szenvedtek (poszonyi csata)

2.5 A keresztegy államalapítás és az Árpád-kor

Géza és I. (Szent) István államzavarozó területénkéje, a földelitálásrendszer és a vármegegyezés

Géza fejedelem (972-997)

- felismerte hogy a magyarság körül meglátottak a külpolitikai viszonyok
- megújított I. Ottó 962-ben megalapította a Német-római Császárságot
- délen a Bizánci Birodalom kezett ejt enőre
- megtörte a törzs- és hercegségek ellenállását
- 973 húsvétján hittérítő papokat holt I. Ottó császártól (I. Brno)
- megkezdődött a katolikus hercegségek felrőtele
- új öröklődés: senioratus helyett primogenitura

Királyi határok létrejötte

- István lett az előző de Koppeny György lázadott
- német lovagok segítségével 997-ben legyőzte
- II. Silvester pápa koronázta császárrá Istvántnak
- megkoronázták 1001 jan 1/1000 dec 25-én
- fejedelmez -> ferdáli királyszék

István király államzavarozó területénkéje

- királyi vármegegyezet szervezett
- előtérben az ipekok
 - végrehajtotta a földműveket
 - birtokba vett
 - beszedette az adókat
 - igazgatta a várteleket
 - parancsolt a katonáknak valójárig vannak
- ország összes udvar megyének közs. elöljárói a nádorispán
- gondoskodott az udvar elhelyiséiről
- kozolt az udvarbirtokok járait
- " volt a királyi várak parancsnoka
- királyi udvar (curia) udvarháztól udvarházig vándorolt
- királyi udthely Esztergom, majd Székesfehérvár
- törökgyereket adott ki (I. és II. Tuk)
 - interkedett az egyház működésével
 - védelte a magántulajdon
- pénzt vezetett (dénárt, bőszek)

István király egyházzavarozó területénkéje

- tíz egyházmegye alapított
- nyolc püspökség
- hétközéleti tartomány (Esztergom, Kalocsa)
- egyház járadalma
- földelabancs királyi
- tized

IV. Béla uralkodása: törökjárás és visszépítés

A₂ Aranybulla legfontosabb elemei

Elöszmények

- nagy hatalomról ereje és politikai birtokára nő, urakhoz vonatkozva
- Andrással való meggyengül
- nem tudja elkölni örökből az ország hadtani védelmét
- földesurakra kellett támazniuk
- keverette hadjárat hivatali az államkincstárral
- többnyire hadsere a hancákban
- eladományozott birtokok helyett regálé
- fokozta a parasztig terheit, gyakran vontatta a pénzüket
- földesurak csöködése
- nagy verseny a szervienek számára
- szervienek személyében szabad, CSEK a király alá tartozó hadtiszthetők személy
- a szervienek nem tudják húzni a magyarok folyamatos terjeszkedését, földhözegyet
- széthulló vármegye rendszer miatt a földfoglalásos várgabolygók is gyengültek
- mindenre erősített felt, hogy elvezetik földjüket és állandó leltáriaboltig hónyi személyhez a királyi hadseregekben
- követhetetlenek
 - nemcsak bírálta a királyi birtokadományozói politikáját
 - szervienek beszűkítettek a király ellen
 - egyszer is elégetlen, mivel ők kizárták az adományozásból
 - elégetlenül -> fáradható mozgalom, előn a főváros

Aranybulla

- 1222 februári törvénynap
- 31 cikkelyből áll
- legfontosabb elemei:
 - 1. évi törvény nap februáron
 - 2. szervienek személyének és birtokainak védelme
 - 3. szervienek és az egy hús adományozása
 - 4. szervienek birtokainak öröklést szabályozta
 - 7. szervienek hadkötelezettségének szabályozása
 - 11. idegenek tiltottszolgálat
 - 15. tilos bezállásolás szervienekhez
 - 16. tilos a tiltottszolgálat öröklése
 - 17. szolgálatot szolgáltatott idegenitthetetlen
 - 18. várgabolygók és idegen szabadragásnak rögzítése
 - 20. fizetés fizetése csak terményben
 - 23. néz: legyen olyan mint III. Béla alatt, elterje azokat /k. visszani
 - 24. minden tiltottszolgálatot tilos
 - 26. tilos idegennek földet adományozni
 - 30. tiltottszolgálat halmozása tilos (királyi hatalom, királyi jog, udvarház)
- ellenállási szabály: ha minneset betartva a pénzüket a felhalas jogos

2.6 A vegyeskirályi királyok kora

A királyi hatalom ősbölli megritálása Anjou I. Károly idején, a visegrádi királytartókkor

Az interregnum kora (1301-1308)

- király nélküli állapot
- Magyarországot a kishirályok (oligarchák) irányították
- pl. Kán László, Csalhó Máté, Barza Kopasz
- trónra három jelölt
- Csekh Vencel
- Bajor Ottó
- Anjou Károly Róbert

Károly Róbert (1308-1342) hatalomra jutása

- kishirályok hatalmához megtörök
- legnagyobb kishárdyt békén hagyta (Csalhó Máté)
- küzdelmi során főjárásra, neményre és a polgárságra támaszkodott
- 3 módon
 - megegyezés, tárgyalásos vitás
 - harcval, fegyverrel (rozgonyi-szata, 1312)
 - igértekkel
- 1321-ben Csalhó Máté meghal, területei Károly Róbertre szállnak
- legitimítás
 - A Szent Koronát Kán Lászlótól nyerte meg
 - hármasról koronázását meg
 - 1301 - Esztergomban
 - 1309 - Budán
 - 1310 - Székesfehérváron, Esztergom érkezett koronával

A királyi hatalom politikai alapjai, birtokpolitika

- személyhez hű bárár néteget hoz létre
- működését ajándékokat báróiak, honorbirtokok
- bandériumok - bárba megtámadáseresei
- erős királyi bandériumok a hatalom istrágiájának elvihetlensége
- székhelyet Visegrádra tette át
- a hírhely tanácsul közösségi vállalkozott, erős központi hatalom

Károly gazdasági reformjai

- emelte a régisélet, az ország gazdasági fejlődésre lehetségi tette
- fejlesztette a nemefémkincsüzetet
- urbaria: királynak fizetett bányászainak kitermelő fém 1/10-e, 12 októrt a bányászat fölledeléséért
- bányavárosok: Kőmőcbánya, Schrechenya, Berotterndorfa
- Magyarország Európa első régió aranytermelője lett
- értékellő aranypréis verthetet a nagy járadékméretből körülbelül
- pénzverdésből néhányra beruházás helyett → kaptalad (1 kapu 18 dénár)
- harmincadra: törökkel kereshetően megoldottattnak

Károly Róbert kölpolitikája

- rohani kapcsolat hiánytól elvonta uralkodását
- teljesítő rész a lengyel uralkodó Városláncát, Erzsébetet
- Visegrádi királytalálkozó (1335)
 - cseh: Luxemburgi Lajos
 - lengyel: Lajos II. Kázmér
 - lengyelek a cseh jelenre lemondott Sziléziáról
 - cseh uralkodával megállapodás → új beruházásokat megnyitás
 - török járását megkívánt előkészületek miatt
- biztosította előzetűtől függő Lajosnak a lengyel front
- kizárt gyermeket, I. Lajosnak igényít a nápolyi trónra hozzájárú szerződésből alapszám meg

Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János és Hunyadi Mihály törökellenes harcai

Luxemburgi Zsigmond török és balkáni politikája

- 1389-ben az I. Rigómezei csata után megjelentek a törökök a magyar határhoz
- 1396 szeptember - Nikopoliál Zsigmond vezette leereszté serege vereséget szembeállt
- 1397-es Temesvári országgyűlésen: készül a törökelleni törzsdíum
 - elfogadta a telekkatonaságat (minden földesnakh 20-20 jobbágytól minden 1 könyköltörök kell kiállítania)
 - hűbérként tette Szerbiát, Boszniát és Horvátost → ottörök államot
 - déli határon megkezdte a rögrárendszert, legjelentősebb Nándorfehérvár

Hunyadi törökellenes harcai

- tisztességes Erdélyi vajda + országos rangok
- déli + keleti terüttel Magyarországon → török elleni védelemben nagy eredmény
- jól önmeghangolt hadvezére van fegyverezéssel, morál → sikerek
- 1442 Marosszentimrei csata - török győzelem, de ittán megy és legyőzi
- 1443-44 Balkáni (horvát) hadjárattal
 - cellitáriai kicseréje en-től, Drinapódig eljutni
 - itt elfoglalta, incitotta hétsz. 1. gr. átról nem számít rá
 - Balkán-hegyről már nem tudott átjutni mert az ázsiai harcot ott megelőzöttük
 - hadjárattal eredményei
 - egyet nem vontott
 - zak várat elfoglalt
 - 1446 Drinapólii belseje: megállapodott Szerbia visszaadásában
- 1446-ban Városláb a papa tanúsával megszegte a békét és hadjárattat indít
 - békét szegel
 - kedvezőtlen nemzedék: hittérítés
 - szövetségesen nem tudtak megállítani a törököt
 - 1448 II. Rigómezei csata: szemből uralkodó elállt
- 1453-ban török elfoglalja Bázist → Szerbiát → majd 1456 Nándorfehérvári elleni
- papa kezdetes szereget szervez - Kapistrán János
- török többször tükrözével támad
- várat védi Szilégy: Mihály
- felmentőszolgáj megerősítése, Hunyadi utcai az ismétlődés + kezdetes szereg is megtör
- Hunyadi hittörök, az uralkodóval → győzelmi
- Hunyadi ugyan indított több tiszadói hadjárattal csaták védekezett

Hunyadi Mátyás törökellenes harcas

- jövődelme nagy részét seregreire fordította
- Fekete Sereg - állandó családi hadserege - drágú
- több erejűnek hozzávalóra
- sok fejezvenek
- híres hadvezérei: Kintzi Pál, Magyar Balázs
- 1474 Konyármecsi csata - győzelmes
- szembekerült lehetséges közép-európai szövetségesekkel (Habsburg) + utóbbit kivágta állam nem igér komoly segítséget + másik nincs othorzsággal
- realpolitikát kezd el felkutatni
- déli végvárcsatnák stabilizálása
- törökkel szembeni esetleges védekezésre rendelkezésre bocsátva → aktív védelem
- törökkel ragyogott az ungvári potenciálja
- 1485-ben 5 éves belikt hót a törökkel, amit azonban misztikus megijít

Hunyadi Mátyás: a központosított királyi hatalom, jövődelmek és kriászok, hivatalosítás tervek

Előzmény

- Magyarország belpolitikai jellemzői a ligák közötti harcok jellemzői
- Hunyadi János halála után V. László Prágába menekült abba várakban meghalt, utolsó művei
- a Hunyadi-liga új vezetője (Szepligeti Mihály) megegyezett Gerui László nádorral hogy Hunyadi Mátyás legyen a király

Hivatalba lépése, ut a központosításig

- trónra lépése előtt elfogadta az dn. Szilágyi-féle törvényeket, amely kímondta a király és a báthi felelősséget az ország védelme kezessége
- ezen fellöl Mátyás garantált a nemzet adómenteséget
- kezdetben együttműködött a rendi hivatalokat birtokló királyakkal, ezután kezdtett boldiz az erős központosításban
- a kormányzott lemondásra kényszerítette
- vádolt és erőlteti raját leváltotta
- akik örzékenykedtek Mátyás ellen, ugyanakkor ő megréte a trónfut

Központosító intézkedések, jövődelmek

- 1466-ban rögzítette a koronát III. Frigyesről őtől tutta megkoronázta az epteremben őrök, ezzel megszilárdított a hatalma
- rendi irányítás → személyes felügyelete a bencellárisának és a legfelsőbb bírói szolgálatok
- a királytól őrök polgári származású szabéken került (Erzsébet János)
- rehersárra vedvartartás, minden elnyerte a napsoly: király, Aragóniai Beatrix kerék
- a leghagyottabb berétele a rendkívüli hatalom, amit minden őrök heredetet
- főstád → kúpvád helyett
- harmincadot koronáján néven szedette be
- az adó mérfelében nem hibolt de a mentenőjét megszűntette

Kiadások, gazdasági fejlődés

- csobboldal hadserege
- cseh és osztály hűbörök
- a dél védelmi rendszer megerősítése
- várak építésére Budán és Visegrádon
- az adó működés meghaladta a polgárok teljesítményét, ezért az ország gazdasági fejlődése megtorpant

A központosítás eredménye

- az 1470-es évre a király és a vele együttműködő szövetségi hatalom volt a hatalom
- cseh olyan tervezeteket fogadott el, ami nem ment szembé az érdekeinek
- bátori pozícióba esett saját embereit helyezte el
- többben szembefordultak vele régebbi hívei
- 1471-ben régi bízalmával Vitéz János kancellár és Janus Pannonius püspöki posztját összeesküvően megrongált, sikertelenül
- a kiállított rendszer központosított rendi monarchia volt, de a legtöbb tiszleges hatalomban cseh Mátyás vezére volt
- nem született utolsó, haláláig utolsó a központosítás megyént, a rendek politikai szerezésének a hatálmukat

Birodalomépítő tervök

- uralkodásának első időszakát (1458-64) a török bulhási előrenyomulása húzta le meg, ezért a déli hatalom védelmet meg kellett erősíteni:
- uktív védelem szerepe
 - Török végrári elfoglalása, Szabolcs (1476)
 - Kanyérnezi győzelm (1479)
 - Portával meghötött hegy (1483) → 1520-ig rendire megújították
- Oszmán Birodalommal egyensúlyos politikai hálózatot
- nyugati terrek: dinasztiaalapítás, dinasztikus örökhelyi biztosítása → többsége volt a cseh királyszággal járó valantitásjelenti címre
- Ulászlóval közösen viselte a cseh korona címét, viszont a valantitásfejedelmi címet Ulászló szerezte meg
- Mátyás beronsi Austriai feld, Alsó-Ausztriát és Stájerországot megholdatott, sikeres császár Bécsbe is került (1485)
- territ nem tudta integratitati/dinasztiaalapítási elvi hódításba fulladtak töröknyelvű örökök hűségében
- Ö Corvin Mátyás, töröknyelven fiat akart örökölni, de ezt nem sikerült rendezni 1490-es haláláig

3.A Kora újkor

3.1 A földrajzi feltérképezés és hőközlekedési útvonalak

A portugál és spanyol feltérképezés, a kori kapitalizmus (ártörökkel, manufaktúrákkal, bankokkal és törzsekkel, a jobbágyrendszerek átalakulása)

Előzmények

- Európában gazdasági fellendülés, népességnövekedés
- aranyműhely: egyre kevésbé volt a nemzetközi érdekekben
- Földközi-tengeren versenyes szállítási és kereskedési működés
- új utakat és új területeket hódítottak előtől van nemzetközileg
- új török: Toscaneelli
- új hajótippek: karavella (2-3 árbocca, nagy raktárfelületű, hosszú hordási idő)
- hellyegutárosodás: caravela (iránytű)
- könyvnyomtatás (Gutenberg)

Spanyol feltérképezés

- 1492 Kolumbusz Kristóf feltérkészítette Amerikát (Kasztiliai Izabella)
- 1500-ban Amerigo Vespucci felírta, hogy Amerika nem Ázsia
- Közép- és Dél-Amerikai gyarmatosítása
- Magellan körhajózása a földet (1519 - 1521 - 1522)
- 1521-leigázták az aztékákat
- 1533-megállították az Inka Birodalmat

Portugál feltérképezés

- 1487-Díaz előtt a Játémányos földet
- 1498-Vasco da Gama India megkerülve által hibásított Indiában
- kereskedelmi telepekre: Calcutta, Goa

A kori kapitalizmus

- ártörökkel
- indián kultúrák kiválasztása stb. nagy memphiségű vezetők
- meghibernaltva a piac egysensibilitását, a mindennapki címkék és ölelmezzek által a növekedést indított
- gazdaság és termelés fejlődése, termelési folyamat reformálása
- manufaktúrák
- kiemelkedő termelés iránti növekvő igény
- iparban új termelési forma jött létre, céhes kiváli vállalkozások
- a vállalkozás nem dolgozott a műhelyben
- több egyszerű munkafolyamatra osztották a termelést, így működhetett működési rendszerrel alkalmazni okok
- minőség > mennyiség
- bankok
- vállalkozásokhoz a többet bankok által adott hitelök biztosítják
- cégek zártak részvétőtársaságokat működtetnek
- részvételi részre szabta meg a tulajdoni bányaadat és a bázisról részesedést
- banki törvényeség: Eszak-Itáliaban bankokat kezeli
- közvetlen piacforgalomban mellett megjelentek az utolsók is

- tőzsdék
 - új gazdasági rendszerekben arra törechettek, hogy a belföldetől minél hosszabbra megtéröljön
 - legrébbi megtérülésű a piac lett → piacgazdaság, kapitalizmus
 - piac új formái a tőzsdé
 - tőzsdében áruvállalatok alapján adott - vették megnehezített határidőkkel az investitort
 - jobbágyrendező átalakulás
 - a földbirtokosok egyre inkább saját kezükre veszik a termelést (békéritések)
 - a jobbágyoknak nálaik emberei lesznek az eluralkodók a jobbágy telkiből magy részét békéritések lesznek
 - csehs közművesekből, hercegcsaládból kapitalista vállalkozói lesznek

3.2 A reformáció és a katolikus megújulás Európában és Magyarországon

A reformáció, a protestáns egyházak megszerveződése és a protestantizmus elterjedése Európában és Magyarországon

Német történeti előzmény

- politikai összehangolás
- uralkodó fejlett rész
- kezdetekben elvilegiasadni az egyház, tekinthető a rökhant
- szegénység részére a gazdagabb katolikus egyház
- pápa és császár viszonya ellenséges
- hozzájárult hivatalos ok
 - békéritések
 - fehérvári

Reformáció

- a katolikus egyház negatívitásai irányult melegülés
- legfőbb célok
 - az apostoli szegénység visszaállítása
 - a napjai hivatalnagok elterjesztése

Evangelikus (lutherinus) irányzat

- Luther Márton
 - Aligsten-rembi szerzetes
 - teológiai professor
 - nem akart őt vallást teremteni
- 1517 októ. 31
 - reformáció berkebe
 - tiltakozott a harsicásulásról
 - leírálta volt org. vitáját (95 pont)
- 95 pont
 - gyónás
 - ember nem bocsáthat meg
 - "nincs engedély a hit alá üdvözölni az embert"
 - elveti a pápa hatulmárt
 - elutasítja a harsicásulást
 - Biblia az egyetlen igazi forrás
 - anya nyelvi műszörök
 - két szín alatti általános
- 1530 éjszakai hitváltás

- reakciók
 - 1520-ban a pápa tiltózónitette
 - 1521 romániai birodalma gyűlté
 - V. Károlyi birodalmi stolkkal objektivált
 - törekényen hivatali lett (bárki megölheti)
 - Luther Wartburgban virágba menekült
 - ↳ németje fordította a Bibliait
 - 1529 Speyer: gyakorolhatják a hitet de nem terjenthetik
 - 1555 Augsburgi vallásbeli
 - "Cuius regio, eius religio" (Aki a földen aki a vallás)
 - a földesúr másik a vallás folvályerei is kötelezettségi a jobbágyait

Református (kálvinista) irányzat

- Szűrte
- Ulrich Zwingli:
 - első hépítő
 - szerinte felesleges a cílibátor
 - anyangelui igehirdetés
 - két oda alatti áldozás
 - egyházi szegénység
 - szekularizáció: az egyhári tulajdon világiahoz való átdadása
 - 1531-ben meghal
- Kálvin János:
 - Genf prédikátora lett
 - Genf → kálvinista Róma
 - predestináció:
 - elvű alkendelte Isten
 - már születésükkel meg van határozva, hogy jutunk
 - számokölcs elmondása
 - olította az erőszakot
 - szerinte a bűntel miatt ez a testület

Anabaptista irányzat

- újrabetörökölő
 - Münzen Tamás
 - 1524-26 német parazitákban
 - vezető: Münzen Tamás
 - vevék el a földet a generáttól és osztják újra öket
- ## A unitárius irányzat
- szentkirályosított tagadó/unitárius
 - Gyennet Mihály (spanyol orvos)

Reformáció Magyarországon

- nyomdáshárok
- református iskolák: Debrecen, Sárospatak
- evangélikus iskolák: Bártfa, Bánffy
- unitárius iskola: Kolozsvár
- néhány képviselő:
 - Dávid Ferenc (unitárius püspökötörök)
 - Márton Márton János Déter (reformátor)
 - Károlyi Károly Gáspár (reformátor, németül Béla)

Az ellenreformáció, a katolikus megújulás és a birodalni Európában és Magyarországon

Okai, hibák

- a katolikus egyház már európában ellenítette a reformációt
- a katolikus vállalkozói hívei mozgalmat indítottak az egyház megtisztítására
- Róma támogatta az új mozgalmat

III. Pál (1539-1549)

- 1540-ben jövöhagyta Loyolai (Szent) Ignác által alapított jezsuita rend megbízását
 - célja: hit terjesztése, kereshetőség megmentése
 - személyre hivatali rend szintű szolgálati, tagjainak frisselést és tökéletességet vár
 - felvidéki az előzőeket visszatérítve katolikus hívek
 - a pápáság diplomáciái
 - királyok és fejedelmekek gyakorlati
 - misszionáriusok
 - exortációk
 - kezelt hittázeik
 - magas szintű iskolahálózat
- 1542 Pápai Államban újra felidézhette az inkvizíciót
 - új nevén Szent Ignáci
 - célja az új tanak terjedésének megakadályozása
 - katolikus területeken működött

- 1545-1563: tridenti zsinat
 - zsinat: legjelentősebb egyházi töbör
 - célja: tanácskozás a szükségesről várta reformációból
 - eredménye
 - a reformáció által hindetett vitatott hittételek pontos megfogalmazása
 - azon részletek orvossága / vélyeket az alapvető katalikus hittételek tervezésére nélkül meg lehetett tenni
 - intézetkedés
 - bűnbírálatok elvártanárai betiltása
 - egyházi méltóságok halmozásának megtiltása
 - napraig elszabogás feladata a szolgálat, a hírek lobbii gondozása
 - napnövelő intézetek
 - világics. öletműv vezető művészete
 - hit terjesztését nyomtatással
 - katalikus liturgia változásai
 - liturgia kevésbé, önmegközelítőbb
 - zarándokhelyek, bűnbírálatok
 - húrmunka, színpadias megoldások egyházi ünnepségeken
 - amit nem volt szótt
 - dogmák
 - katalikus egyház alkalmi földi nyilat szerzését
 - a pápa Egyházfője
 - Szentírásban
 - szenttévek
 - megalakult körzetek

IV. Pályájuk

- 1543: Tycho Brahe önmállítása (tiltott leányról kérte)
- cölöpökkel tisztított modellnek fizikai tartalmi képességei
- sok tudományos mű is kiderre került
 - 1543 Kopernikusz Az égi pályák körföldes körülfordulásáról (heliocentrikus világképet)
 - 1612 Galileo Galilei: Párizsban két világrendszert

Eredmény

- reformáció terjedésének megállítása
- katalizmus vezetője korábbi tehetőségeit

Kulturális kozadék: Barátok

- a katalizmus megújulásával született új korszín
- 16. században kibontakozt, 17. században vezetők körben
- stílusjegyek
 - érzelmeli tülfűtőtök
 - mozaikművész
 - váltózatos rövidítések
 - az ember értelemben és érzelmeiben működő egyszerűsítés
- népek
 - Bánffy-palota Kolozsváron
 - Pápónyi Palota Nagyréden

3.3 Törökellenes és rendi kizárlások

A mohácsi csata és közvetlen előzményei, a hétesszéki királyválasztás

A mohácsi váz elői

- belpolitikai előzmények
 - gyenge királyi hatalom: Ulászló (1490-1516) halála után a tisztére
II. Lajos (1516-26) lett a király, tömyleges vezető Szapolyai János erdélyi vajda
 - királyi jövedelmek nagymértékű csökkenés: kevés régisé + nincs rendelkező haviadó
 - királyi zavartörzség helyett bárók bandériumai
 - rendi kizárlások bárók és a közmunkások között
 - bárók: hozzájárulnak a tömyleges hatalom (királyi tanács, bandériumok)
 - közmunkások: Verbőczy a vezér, 1517-ben Bécsbe hívja a Tripartitumot (Hármasházról)
 - öt alapvető nemzeti szabadság jog (+ az Aranybulla három megszűnt)
 - egy és egyszerűen nem szabadság elve: báró és közmunkás jogileg is együtt
 - Szent Korona: az ország megtorlására: az uralkodó + rendet
 - jobbágyoknak helyzetükön romlása az 1514-es Dözsse-től parancslelkű után
 - szigorú megtorlás az 1516-os förrétegen
 - szabad hölgök tiltása
 - terhek növelése
 - jobbágyrás differenciálódása folytatódik
 - II. Lajos reformkísérletei: nem befordult a rendhez
 - végrárendszert tragikus állapota: nincs pénz feltartásra
 - külpolitikai előzmények
 - Nyugatról nem valóságos segítség
 - törökkel folytatott két évre szóló harc során olyan kedvezőtlenítő voltak az erőszakosok

Végrárendszerek összeomlása

- 1521: Szulejmán hadi gyenge magyar vérvadság ellen indultak, elfoglalták Szabacot, Zimonyt és Nándorfehérvárat
- Tomori Pál kalocsai érsek lett a déli végek főkapitánya
- 1523: Seávász rendszer: ki a csatában legyőzött a törököt, de ez ~~azután~~ de ez miatt került

A mohácsi csata (1526 augusztus 29.)

- 1526 június: Szulejmán nagy sereggel átkel a Száván Nándorfehérvárról, majd elfoglalja Péterváradot, Eszékhez átkel a Dráván → 2 hónap alatt elérte Magyarországot, alig volt ellenállás
- magyar előbbelőlést nem volt, II. Lajos hónap adta ki a parancsot
- 1526 július: II. Lajos elindult Budaival, két hónap alatt ért Mohácsra
- 1526 augusztus 29-én mohácsi csata: II. Lajos megpróbálta átjárni I. Szulejmánhoz; magyar hadtörténet egyik legháborúbb veresége
- török 100 ezer, magyarok 25 ezer
- két óra alatt teljes vereség → hősököröni magyar állam buktára
- II. Lajos, Tomori Pál, Szapolyai György és még 15-16 ezer katona életét vesztette
- Szulejmán kardozapára nélküli vonult be Budara

A kettős királyvállalás

- Szapolyai János (1526-40): közenesség jelöltje
- közreméri párt vezére
- leggyakrabban főür, egész országban nagy birtokok
- övé a legnagyobb landérium (15 ezer fő)
- erdélyi vajda
- jogalapja: 1505-től valóri végezés (neneti királyként)
- elfoglalata az ország felelős részét
- 1526-ban novemberben fehérvaron a Szent Koronával meghorognáztat
- I. Ferdinand (1526-64)
 - önkéndesi szerződés alapján a Habsburg-banit béké
 - 1526 decembereiben Pozsonyban kiáltotta választjáé

Az ország három részre szakadása: a vörháború (1561-1568)

Polgárháború

- Szapolyai többzáró próbál eggyelkedni Ferdinándnal de elutasítja
- 1527
 - Ferdinand a békéről kapott pénzből tízezer zsoldot fogad
 - Tokajnál döntő vereséget mér Szapolyai serege
 - Szapolyai Erdélybe menekül Lengyelországban menekül
- 1528 szatmári szerződés
 - Szapolyai segítséget kér I. Szulejmántól, csevehe hűbéri statusz
 - Magyarország alávetése a töröknek
 - támogatás okai:
 - portyázásakkal, hadjáratokkal már legyengítette Munt.
 - most a belső ellenállást is tilosította
 - könnyebb lesz ezután elfoglalni/olvasztani a hűbérországot
- 1528 június: Szapolyai török hadjáratával visszatérítélye Tisztára! keletre országtorlatait
- 1529 I. Szulejmán Morea ellenkezett (mohácsi hércső), Szulejmán általa elhasználtatás után János királynak Bécsen de hűsei elhagyta Szapolyart
- 1529 Szulejmán Bécs elleni hadjárásta, országot felkereséséje az újjá miatt
- 1532-ben újabb hadjárat Bécs ellen, de most sikertelen nyugati részén gyorsan haladt a Jurasic Moldo megállítja előt körülzeti
- 1533 Szulejmán és Ferdinand szerződés
 - Ferdinand elisméri hogy a szultán jogszerű adta az ország keleti felét + adott is fizet, csevehe elisméri hogy nyugat Ferdinandé
- 1538 váradi béké
 - hűtőnövényen elisméri egyptián királyszágát
 - János halála után az egyetlen ország Ferdinandhoz vagy Ottóhoz száll, ottor is ha fizet nélkül
 - de tiflis szerződés, mert a szultán nehezen érzi a hűtőt
 - Ferdinand elismeri Jánost → szultán nem hűsik benne többet
- János + Izabella (Zsigmond lengyel király lánya) = János Zsigmond
- 1540 János király meghal, de hűsei megerősítik hogy fizet les a hűtő

Buda elste, az ország hírom vézre meghódítása

- 1540

- o. gy. címere meghódítja János Zsigmondot
- Szultán is címéri
- gránici: Fráter György, Török Béla
- de Ferdinand érvényesítői akarja jogait, ezért 1561-ben ellenomlói hozza Bocát
- Fráter György Szultántól békét segítettek, aki el is tör Ferdinandot
- de Szulejmán nem fizet a magyar kiadói kölcsönrejben
- 1541 augusztus 29-én oszthatott elfoglalta Bocát
- az ország hírom vézre meghódított
- I. Károlyi Magyarországról
 - Ferdinand kezébe maradt
 - Habsburg Birodalom véze lett, Bécsből itálvitték
- II. Ferdinánd Habsburgjáról
 - a Török Birodalom véze lett
 - III. Endeljai Fejedeletnérig
 - János Zsigmond, hűtőként Fráter György itálvít
 - törökkel alávetett, hűbérrel fejezetlenül véze

/ A vörháború (1541-1566)

- Fráter György Buda elfoglalásának kapcsolatot hozott Ferdinandral
- de a török Lelé is közvetedett
- mindenkit fell kiáltott elvezetett, 1558-ban Ferdinand családja megy illette
- a török 1561 és 1568 között több hadjáratot vezetett Magyarországra ahol végvárat foglalt el, körülötte a középső országról
- három foglalási hullám:
 - 1543-44: Hatvan, Visegrád, Pécs, Siklós, Sümeg, Tamási, Buda környékenek védelmére
 - 1552: Eger (Dobó István) Szabolcs, Nögrád, Drégely (Szondi György), Temesvár (Lázárczy István)
 - 1566: Szigetvár (Zrinyi Miklós), itt halt meg Szulejmán
- 1568-ban drámai palotai béké
 - II. Szilán és Miksa császár
 - végzítette a török hatalmat
 - Miksa évek adott fizetett
- 1570 szepesi egyezmény
 - János Zsigmond és Miksa
 - János lemondott királyi címerről
 - megrészített az Endeljai Fejedeletnérig

3.4 Erdély

Erdély sajátos etnikai és vallási helyzete

Etnikai viszonyok

- hajnaliuni (1437)tól a mołdáv országig három nemzet: magyar, németek, szász (német)
- területi és etnikai alapon különölték el
- magyar megyék
 - magyaraknál minden szerveződött
 - létezett a földesíri-jobbágyi alárendelt viszony
 - magyar városokban polgárok laktak
- székely föld
 - küllektív nemesség
 - közösségek többsége: Székelyek
- szászföld
 - szászok szász polgárok
 - önkormányzatuknak székhelye
- Moldva után a hetű királykúrtató Erdély kölcsöntőjét eredményezte
- 1570-es nyeyeri egyezmény rendezte

„Három nép,
három nemzet,
négy vallás”

A székelység

- főként a régi területeken
- törzsdalmai össz archetípus hépet mutatott
- XVI. század végén (földesír birtokain) valódi feudális létforma
- Prímorok (memori osztály), lófűk és gyakorlati gyakorlatok a hármasra tagolódott a törzsdalokon
 - faluházról nevezte földesírtok
 - adómentesítés és általános birtoktartozás
- II. Ulászló 1499-ben törzsybe foglalta fogait a hatalomról
- Szapolyai alatt
 - gyakorlatul -> adózó jobbágyok sorába
 - primorokkal és lófűkkel adómentesítés

A magyarság

- erdélyi etnikum fele hozzá időjükük
- főként északi és nyugati területeken

A szászság

- elő alkották a polgárosodó városok laborszolgáit
- céhhez törzsdalok
- het nagyobb városuk Brassó és Székely (kb. 10 ezer lakos)
- II. András 1223-ban adománytellel (Antiveanum) megkönnyítette királyiakat
 - saját vezető választottak
 - polgármester szerepe volt a birtokosok joga
 - addig a királyukból keletkező fizetés
- törzsdalmauk a XVIII. században differenciáltak: kereshető patriciussal és céhök részére alakult iparosok

A romániai

- a romániai fejedelemrengében a románok nagy többség tűltetést alkalmaztak
- hiszennelhatottan helyzet → zseni vándorolásba Erdély pénzverőhelyéhez
- román falvak ellenőrzötték a lezárt asszimilációt
- XVIII. században lakosság 1/3-a román

Erdélyi vallási helyzete

- lutheránusok

- fővári támogatással Sylvester János lefordította az Ujszövetséget (1541)
- kialabolt az egyház szervezet
- elterjesztése: felvidéki magyar, német és szlovák vallási lakosság, erdei iskola hozzájárult
- ötrávoni hitvallás (1564) - I. Ferdinánd elfogadta

- kalvinisták

- 1550-es években jelent meg
- legjelentősebb képviselő: Márton János Péter
- országban a kalvinizmus volt a legelterjedtebb

- unitáriusok

- legfőbb képviselő: Dávid Ferenc
- kezdetről a protestáns hírnökök

- katolikus vallás

- reformáció idejei viszonyára, székhelyek jelentős része ki maradt
- öröklődésben megtartott

Vallási tolerancia

- 1568-as török uralom vége

- törvény az evangélium hirdetésének és magyarázatának teljes szabadságáról
- négy beret vallás (református, katolikus, evangélikus, unitárius) esetén vallásszabadság
- románok által képviselt ortodoxot is megbízták
- vallási tolerancia páratlan volt Európában

3.5 Magyarország a Habsburg Birodalamban

A Rákóczi-szabadságharc okai, céljai, fordítópontjai és a zsoldosmáni béké

Magyarország népességszövetsége és népességszínvonal

A népességszövetsége a földön kör végén

- Ma: népessége a 16-17. században stagnált
- ezután Európában kb. 60%-os népességnövekedés zajlott
- népesség növekedést három alapvető tényező hatott

 - folyamatos hármas
 - járványok
 - éhínségek

Népességi fellendülés a 19. században

- termeléses szaporodás
 - véget értel a hármas
 - nőtt a megtérített előirányzat
 - járványok ellen szervezett védekezés
- betelepülés
 - vonzerű megújuló termőföld
 - örökölt labort délméret területeken
 - Európában nem jutal termőföld
- szervezett betelepítések
 - katolikus svábok telepítésébe
 - az udvar számára az adóatlap növelése
 - az ellenreformációt is szolgálta
 - adóhelyszékmény a betelepülőknek
 - erősen kiépített települések
 - Bánffy, Bicske, Tolna, Baranya
- spontán betelepítés
 - orszákokból az Eszaknyugati - Kárpátokból
 - görög katolikus ruszinak
 - ortodox románok Erdélyben
- belső vándorlási
 - peremterületek magyarulaz az ország "háján" területére lejtőtek
 - magyarulaz többsége maradt a horizonti területeken

Etnikai változások

- magyarulaz országos aránya Jelentősen lecsökken
 - 15. században 80%
 - 19. században 40%
- Magyarország székhatalmú állam lett

3.6 A felvirágzásodás

A brit alkotmányos monarchia és az amerikai köztársaság működése

1. brit alkotmányos monarchia

- az angol polgári forradalom után
- 1689-ben a parlament elfogadja a Jogsúlyatkezratot (Bill of Rights)
 - Locke államelméletén alapul
 - legjobb államtanáni alkotmányos monarchia
 - uralkodóra is vonatkoztak törvények
 - hatalmi ágak szétválasztása (törvényhozó, végrehoztó, bírói hatalom)
 - "Alaprejtő" szabadságjogok
 - szólásszabadság
 - jogegyenlőség
 - törvényes bíróság eljárás
 - rögzítette az uralkodó-kormány - parlament közötti feladatmegosztást
 - uralkodói jogait a parlament korlátozza
 - parlament hozzájárulásáig nélkül semmilyen adót nem vezethet ki, nem állíthat hadsereget, nem foghatóba fel törvényt
 - hatalommegosztás elve
 - törvényhozó hatalom
 - képviselői: alapon működő parlament gyakorolja
 - keltahamarás
 - Lordok híza - királyi kinevezés vagy születési jog alapján
 - Képviselőház - körzetekből választott képviselők (cenzus, megtalmai jog)
 - végrehoztó hatalom
 - király által kinevezett a gyűlés, pártholt
 - parlamentiak felelősek
 - kormány kezében
 - déli a miniszterelnök
 - parlament által hozott törvények végrehoztása
 - igazságszolgáltatás
 - független bíróság
 - bíróság ellenőrzése a parlament feladata

Az amerikai köztársaság működése

- alkotmány: alapítórény, mellyben az állam megtörökítő hatalomra bízott, polgárai számára az alapvető jogakat megvalósítja a hatalom gyakorlásának tömörítését és szervezetét
- 1787. 9. 17.: Philadelphia: Alkotmányozó Gyűlés → alkotmányozó, alkotmány meghatározása
- elnöki 10 cikkely: kevésbé részes: hatalom megalapozás és szükségi állam működése
- második alkotmány megszüttítés: polgári, emberi szabadság jogok
- erős központi hatalommal rendelkező szükségi köztársaság
- törekvéshozzá hatalom:
 - kéttagúan: Kongresszus - kegyelmi hatalom 2 évre vállantartás
 - választójog: minden 21 éven fölött szabad felirás (felszín + műveltségi és vagyon) cenzus
 - kegyelmi hatalom: 25 évi feletti, passzív választójog, 7 évre állampolgár és államobthoni latit
 - kegyelmi hatalom: államok lakosságának arányában vállantartás
 - személyes: 2 évente egyszerű választás "útfizetés"
- végyrehajtó hatalom
 - elnöki választás: elnöki rendszer
 - lakossági elektori rendszer
 - elektoriak száma a kegyelmi hatalom és személyes hatalom összege államunkban
- elnöki: USA-ban született min 35 éves és 16 éve USA-ban él
 - fegyveres erők főparancsnoka
 - törekvéshozzá hatalom
 - gondoskodott hivatalos betartásról
- bírói hatalom
 - szükségi bírákat az elnök nevez ki személyes jogi hagyással
 - Legtöbbet Bíróság: 8 tag + 1 elnök
- az egész országra alapul, hogy ne fükközzenek létre önkormányzatok rendszer
- felek és ellenülvék
 - elnöki: vételejeg Kongresszussal szemben
 - bírói: normák kontroll gyakorlása Kongresszus teljes + felülvizsgálhatja
 - végyrehajtó hatalom
 - Kongresszus: kiatalálhatja a bírói szervezetet

A felvilágosodó államelmítetés; az Emberi és religiós jogok nyilatkozata

Mária Terézia és II. József reformjai

Mária Terézia (1740-1780)

- trónra lépését a Pragmatica Sanction biztosította
- bővítette a növényi termelést
- kiemelte hogy a Habsburg uraságának engelkérői, egyptisztikus elvártakat -tudtak kez öröklőni
- uralkodása előtt felülböjtött a rendeltet
- utána rendeleti uton korlátozott, ezért felülvizsgált abszolutista országot
- rendeletei a hivatalom modernizációját szolgálják
 - vármegyedet (1751)
 - kettős vármegyei
 - kettős vámhatósági merkantilista módon összetörte a béké" ipart
 - leírt tartotta a versenytárs iparérvédelmet
 - beutalta a feldolgozásra iparszerűsítést
 - belső vámhatóság célja a magyar nemesség föredelmeinek megcsapolása
 - ürökös rendelet (1767)
 - jobbágyság a földesurbi viszonyt szabályozta
 - minden faluban ürháriunit kellett csinálni
 - rögzítette a maximilia terheket
 - rögzítette kellett a jobbágycsaládok telephelytárait
 - művészeti kiadás (1773)
 - első állami szabályzás az oktatásban
 - szabályozta az iskolarendszert, iskolaüzemeket, iskolatípusokat, tanítágy-szerkezetet, tanárok képviselőit és fizetését

II. József (1780-1790)

- felülvizsgált abszolutista uralkodói volt
- reformjai a modernizációt szolgálták
- célja a jól működő, egységes birodalom létrehozása
- nem korlátozta meg magyar körülözök (ukrainasz. hirdetl.)
- rendi ellenállás és közigazgatási kezdetek miatt rendeleteket hirdített előtt húrom körzetekkel körülötte visszavonta
- rendeletei
 - törélti rendelet (1781)
 - vallási töréltet hirdetett
 - protestánsok és az ortodoxok is szabadon gyakorolhatnak vallásukat
 - ellenírásban maradt rendelete
 - orszában nem vonta vissza azt a rendeletet, amiben a zsidók napjai és lelkészek föredelmeit egészítette ki
 - jobbágyperek (1785)
 - harmadik viszonyt nem vonta vissza rendelete
 - megszüntette a növekvő kölcsön az örökhöz jobbágyperek
 - jobbágyság szabadság tanúsítottak, valaszthatatlan mesteriséget
 - örökhittel valóvalat
 - nyelvrendelet
 - vissza híltet ~~vissza~~ vissza
 - közigazgatás nyelve latin helyett német lett
 - nyelvkielés bejött a román zörelmek közé
 - népcíműlásból az bírókörzetről rendelt el

4. Az újkor

4.1 Politikai események

Új események: liberalizmus, nacionalizmus, konzervativizmus

Liberalizmus

- szabadelvűség
- a felvilágosodásban győztek
- a polgári szabadság jogok alapvető érték
- támogatja a piaci versenyt
- konzzenzumon, hozzáegyezésen alapuló képviselői demokráciát
- célja a jogállamiság megerősítése
- állam ne szóljon belül a lakosok előtti vagy gazdasági működésbe
- tolerancia
- minden szabadság, ami minősít nem árt
- új címeket adtak a városoknak, ahol a szabadság jogokat minősítettek ki
- társadalom bázisa nagy polgári, keveredők

Nacionalizmus

- náció, nemzet szabot ered
- az örméktől kepező az azonos nemzeteket való tartozás
- ápolja a nemzeti jellegzetességeket: nyelvet, a nemzeti kultúrát, irodalmat, történelmet, zeneit, tradiíket, népművészettel
- szimbólumok: zászló, címer, hősiőrök
- más nemzeteket tartozott hajlatos elkerülésben
- XIX. század folyamán meghibált a Európa
- nemzetállamok létrehozása
- a nemzetiségi hivatalnokságban foglalt szövegtörzsek

Konzervativizmus

- legfontosabb célja: rend, rendszerettség biztosítása és az értékek megőrzése
- a rend a teljesítő tiszteletétől ered, azazt világképi hierarchia
- a tradicionális, a hagyományos értékrendek megrendeje támogatás
- az örömtelű erő a vallás és a család
- társadalomi viszonyok konzervatív töröklik
- tilt névre, föl a változásoktól, nem toleráns

4.2 Az ipari forradalom előre hulláma

Az ipari forradalom előre hulláma: Textilipar, közlekedés, gyáripar

E. Öszmény

- Angliában és Németalföldön kiabált a kapitalista mezőgazdaság
- földesurak szabadon alkothatnak vértük tulajdonuk volt
- meghibásított a bérnövek birtoka
- szabadelvű
- mezőgazdasági hasznat más, töltéigényes iparágak fejtettek be

Az ipari forradalom

- 18. században Nagy-Britanniában
- előbb nyersanyag és munkások piaca körülöttük
- szükséges technika konszerválás (repülő utas) vissza
- James Hargreaves: „Torni Jenny” - fonószerszám
- James Watt: gőzgép
- Manchester és közelébe let a világ textiliparának központja
- manufaktúrákat a gépek visszatettek (gépek + bérnövek)
- közlekedési forradalma
- Fulton: láthatáron járó hajó
- Stephenson: gőzmotoros vasúti vonal

Az ipari forradalom társadalmi hatásai, urbanizáció

- megnőtt a népesség
- parancsnagy elvált, polgári színvonal kiszélesedett
- létrejött a nagyiparúsz: nagy gyártási hatolás
- középosztály: vállalkozók és értelmezők
- bérháza: réteg: halászat, rövidít, alacsony bér, rövid időtartam
- nem léteztek "munkások" földművesek
- bérháza: nyomornegyedekben elterjedt
- elhast, alacsony átlagéletkor, betegségek
- urbanizáció (városiasodás)

4.3 A reformkor

A reformkor fő kérdései (a magyar nyelv ügye, a jobboldali kérdés, a polgári alkotmányosság kérdése), Széchenyi és Kossuth programja és vitája

A magyar nyelv ügye

- 1825-27-es országgyűlési törvényeljárás
- nyelvpolitikai hatalmi cél
 - a magyar nyelvet egy holt nyelv uralka elől felhasználni
 - a magyar nyelv kiterjesztése
- 1832-36-os országgyűlés: törvények többsége magyar lett latin helyett
- reformmozgalom legnagyobb eredménye hogy 1868-ban hivatalos vált a magyar nyelv (országgyűlésen)
- az országgyűlés, a magyar korai kancellária, a földesurának vezetőihez, a törvényhatóságokhoz a hszabotás nyelvbe a magyar lesz.

A jobboldali kérdés

- a jobboldalifelhatalmazás a reformkor alapvető kérdésévé vált
- hátrólében a liberalis szemlélet terjedése is állt
- Széchenyi gazdasági örökölet hasott fel: hatékonyabb működés, a földesurán és jóműgy közötti szorosabb viszony mellett szükség volt
- Stádler Ádám összefonálta a polgári alkotmányos programjával, a jobboldaliat is szabadság tette valaszt

A polgári alkotmányosság kérdése

- rendi állam szervezés kritikája
- a rendi gondolat szemben állt a jogegyenlőség elvvel
- 1832-36-os országgyűlés: nem lehetne is lehet felkeres - törvény előtti egyenlőség kérdése
- 1848-as évben a reformellenző Kossuth vezetésével megfogalmazták a népképviseleti országgyűlés programját

Gróf Széchenyi István programja (1791-1860)

- 1830-ban megjelent Hitel című programmádi műve (országi tréfahatott holtott)
- a gazdasági felül készítve kívánta meggyakorlati alkalmat a reformos fontosságával
- a földesurák kiadásainak elvezet nemességek, hogy őppen azok a birtokosoknak nem szolgálják már az érvényt
- az önkormányzatoknak a nemességet a hitelfelvételben, a jobboldali szolgáltatókba a határon belül a nemességet, a nemességek visszatérítése a földesurakhoz kevésbé holtan lehetséges
- igyekeztek előirányi a társadalomi konfliktusokat, lassíthatóan fejlődés
- nem akart összefogást a Habsburg-hármával

Kossuth Lajos programja (1802-1894)

- elmeleti programja
- erők címeresítés, a törvendelmi összhang megtérülése, helyetől "a kötelező örökratásnak" akarta elválni
- szabadságharc, köztérviselet, törvény előtti engedélyezés
- gyakorlati programja
- 1841-ben az ipar címeresítés megszavazása
- 1842-ben kereskedelmi törvénycím
- védőrám
- 1846-ban megalehet a Védelemplet

4. 4 A forradalom és szabadságharc

A parti forradalom és az áprilisi törvények

Előzmények

- V. Ferdinánd (1825-1848) gyenge képviselői uralkodás
- helyette az idős konzervatív Metternich herceg bonyolította, minden váltócait elutasított
- meghibásodott eszmei liberalizmus, nacionalizmus
- 1848 tavaszának forradalmai hullám részét végig Európában
- = Kossuth felirati járványtalan köztérviseletet független magyar kormányt és jobbágysabadságot hirdettek
- március 13-án Bécsben tiltott a forradalom

A parti forradalom

- március 15-én Pesten a "március ifjús" tüntetést rendeztek
- a Pilvax károházából indult, párral alatt többereket tömeg
- Landauer nyomdászjárat kiugrottathat a 12 partiakat és a Nemzeti ülket, a döflelli tüntetés véjére ért
- a 12 partiakat törzstettek a parti tömörség, majd elűzték a parti városba, ahol elfogadták azt
- a brévi rövid menthe, Helytartotttanácsot is elfogadtattak
- erre elűzték a Bank birtok a Nemzeti Színháztól

Az áprilisi törvények

- pozsonyi országgyűlés elfogadta az önéles reformtörvényt
- 1848 április 11-én a király aláírtotta a "március áprilisi törvényeket"
- Magyarország ottelőtt egy modern alkotmányos monarchia
- a 31 cikkre a reformkor csúcsát jelentik, M. d. s. itt alkotmányos
- fontosabb pontjai
 - független feldől kormány
 - országgyűlés évrete, Pesten
 - cenzusos választójog
 - Magyarország és Erdély miatta
 - köztérviseletek
 - jobbágysabadság
 - önkégy elterületek
 - szabadságharc
 - nézettségi alakulat

Battányi-kormány

- el. "feldől kormány
- április 7-én
- tagjai
 - Battányi Lajos - miniszterelnök
 - Kossuth Lajos - pénzügy
 - Széchenyi István - közelkebődés
 - Deák Ferenc - igazságügy
 - Fótovszky József - vallás és közoltatásügy

A szabadságharc több eredménye: harc a dinasztiaival és a nemzetiségekkel, tarancsi hadjárat, Függetlenzégi nyilatkozat, a szabadságharc leverése

A szabadságharc kibontakozása

- 1848 nyarán felróttak a nemzetiségi mozgalmaik
- magyar kormány nem vette figyelmenbe
- körültervezési
 - a báni udvar a nemzetiségeket oldalra állít
 - Mo. ellen küldte Jellasics horvát bánságot
 - erekciókban tárgrádi + horvát támadás → Budaix-kommunikáció lemondása
 - szeptember 11-én Jellasics hadserege átélte a magyar-horvát határt (Dráva-folyó), megkezdődött a szabadságharc

A szabadságharc eredményei

- 1848. szeptember 24-én Dákai canta
 - magyar hadserege megakadt Jellasics előre nyomulását
 - horvát hadserege elhagyta az országot
 - október 6-án 2. báni formacionálva de leverték
 - schoppati csatában a magyarok vereséget szerzettek
 - csáriai csapatok előtérülmentek (Windisch-Graetz vezetőkivel)
 - Oroszország Honvédelmi Miniszteri Bírósága Bizottságya (Kossuth vezetője)
- 1848 végeire a szabadságharc vereségekben berült
 - össz. folyamán Erdély császári haderő berült
 - dec. 2-án V. Ferdinánd lemondott Ferenc József jura (1848-1866)
 - OHB a dunaújvárosi és a fővárost feladva Debrecenbe költözött
- 1849 elején magyar ríherek
 - Görgei Artúr vezetésével felléptek az ellenállásnak (tölti hadjárat)
 - Bem József felzavattatta Erdélyt
 - a magyar hadsereg ellenállásába megtört a keleti csatában (19. feb. 27.)
 - Ferenc József kiadta az olmützi alkotmányt
 - visszavonta az újriáll. területeket
 - előterölte az 1848 előtti rendi alkotmányt
 - lemondott Erdélyt, Horvátországot, Szlavóniát, Patrimoniót
 - elrendelte Mo. bevonultatását az osztrák császársághoz
 - de nincs lépett érvénybe
 - keleti vereség után tarancsi hadjárat kidolgozása
- 1849 április-május: tarancsi hadjárat kibontakozása
 - előjára az osztrák főváros bekerítése és megromlása
 - sorozatos katonai győzelmek, ország nagy része felszabadul
 - május 21-én Buda felzrababól
- katonai győzelmek erekciói
 - 1849 április 14-én magyar országjálos: Függetlenzégi Nyilatkozat
 - kiadta Mo. fogatalmait + Habsburg trónbontását
 - OHB lemondása után Szemere Bertalan alakít kormányt
 - államformai hizsietelkötés, az "újkorú" Kossuth Lajos
 - Ferenc József katonai segítséget hívott I. Miklós orosz cárról
- 1849 nyara magyar hadserege összegyűjtött az októberi támadási miatt
 - Bem vezetésével veresége után elvonult Erdélyt
 - Kossuth a határon túli Görgeihez abba az olmützitől az országig
 - Görgei augusztus 13-án Világosra letette a fegyvert az osztrák hadsereges előtt
- veresége következményei
 - megtörök. (Haynau révülványa)
 - formálisan virágzó városok elhárítása
 - Mo. alkalmazásra megoldást
 - tönkres. erőgépeiből
 - magyar nemzetű megszűtölgés

dolgozni:
református
Nagytemplom

4.5 Az ipari forradalom második hulláma a világban és Magyarországon

Az ipari forradalom második hulláma: körülzetes és fejlesztés, közlekedés, vegyipar, gépipar, elektrotechnika - a világban és Magyarországon

Második ipari forradalom jellemzői:

- XIX. század második felében
- hőszigorítás és nehézipar és a vegyipar
- fű energia forrása: belső égésű motor és az elektromos irány

Fontosabb találmányok:

- nehézipartum ki eljárás lebérülése töltött az előt és jól működő adott gyártást
- felhasználtsági varsdíj, autógyártás, hajóipar, gépgyártás
- minden és minden gyártás területeken ipari időket jöttet létre
- pl. Ruhr-víddel és Elba-Labharinig
- vegyipar a hőművek fejlődésével alakult ki
- ki aranyat fedeztek fel: molnáryagok, rölkásbányagyak (Bismarck - Alfred Nobel), műanyagok
- villamos áram:
 - Siemens - Gellih Múzeum
 - inci lámpa (Thomas Edison)
 - telefon (Graham Bell)
 - villamossági fűtés
- közlekedés fejlődése:
 - földszintes a vasút építés
 - belső égésű motor (Nikolaus Otto)
 - autógyártás (Ford-T autógyártás)
 - repülő (Wright-brievével)
 - zseppel.
- haditechnika (hőszigorítás, ponthajtás, gyártási technológiák)

A monetáris kapitalizmus kerete

- áriás vállalatok alakultak ki
- növekvő vállalat uralkodta a piac ezt-eg részeit
- kapitalizmus végleg meghatározó volt
- előre várható eredmények

Az egyes államok fejlődése

- enyel országok nem azonos minden fejlődés
- olasz:
 - nyersanyagok termelésre
 - obratás, innováció
 - holcán szabadabíjat jogot megíté
 - többlet nyersanyagok
 - mozdulatosság
- kiélezte a versenget a magánkapitalizmussal beszélhet

Gazdasági kiépítés és állami gazdaságpolitika a dualista Magyarországon

Kiegészítő (1867)

- "gazdasági kiegészítő"
- elősegíti a belső piacot
- vámi és kereskedelmi szabotázás

Hitelrendszerzetek

- külföldi tőke beiratásra erőteljes gazdasági fellendülést eredményezett
- cégalapítási törz („gründzeti törz”)
- 1867-ben 60 bankja világkörben elött több mint 5 ezer
- jelentősök: Pest: Magyar Kereskedelmi Bank; Magyar Általános Hitelbank

Mezőgazdaság

- a mezőgazdasági termelés az időszakban meghibornaködött
- ki eljárások: háromnyomásos rendszer helyett vétérkongó
- juhtenyénységes háttérbe szorult helyett marha és sertésfajták

Ipar

- az ipari termelés a nyolcaszorosra növekedett
- előszörök: a mezőgazdasághoz kötődő iparágak
- húvott a vas- és acélipar is
- jelentős vállalkozások: Salgotrai és Kőszénbánya Rt., Ganz Villamossági Gyár
- fellendült a kátherködésben jelentős része a Monarchia szegedi felével
- infrastruktúra fejlődött
- jelentős földszárazföldterületek
- az állami gazdaságpolitiken a szabad versenyt szorgalmazta

4.6 A szocializmus

A szocializmus erőforrása (marxizmus)

Szocialista irányzatok

- az ipari termelésnek kedvezőtlen törzsdalmi hatásai voltak
- egy eljövendő boldog, igazságosan egészgyorsan alapító törzsdalom névében akarták korlátozni a magántulajdon, a versenyt, a piacot, illetve minden az állam szerepét
- legnagyobb hatási térfogat: tudományos szocializmus/történelmi materializmus
- kidolgozói: Karl Marx és Friedrich Engels
- 1848-ban adták ki a Kommista kiáltványt
- a förténelmet most az örölyhangos egymásnakijt írja le, melynek megnyitójára a megítéléseken
- szárad utolsó harmadikban megalakultak, megalakultak

4.7 Polgári állam, magánállami törzsvisek

A polgári nemzetállam jellemzői, alkotmányozás és jogegyenlőség Németország, az Amerikai Egyesült Államok és Magyarország példáján

A polgári állam

- jellemzői:
 - a nemzetállamok polgári jellegűek voltak, nemzeti alapra szoroztak
 - megkövetelték a nemzeti identitás tudatát
 - birtoktották az alkotmányos szabadság jogokat
 - a bőrökösök regisztrációjáról az élet minden területét az intézmények előttük
- üj feladatai:
 - állami ellenőrzés előttük az alkotmány
 - tömeges állami alkotmány (összefüggésben egységes)
 - tölt a szabályozott választás
 - felzáróvalóbb az alkotmányozás
 - bevezetett az állami engedélyezést
 - szétküldöttük az államot és az egységet
 - állami felügyelet előttük az egységeket

Németország

- a császári hatalomtól alkotmányos körültekintés
- az állam 23 tartomány és 3 városi választószékvárostól áll
- a törököröki hatalomtól a Reichstag (Birodalni: Ország) ellenőrzéséig
- a régi rendjei kezben fejtő a konzervatív
- állami felügyelet előttük a konstitúció
- az államot és az egységet különállástól

Magyarország

- dualista állam intézményei
- Tisza Kálmán miniszterelnöksége (1875-1890)
- polgári állam kiépítése
- ország karbábban elkerülőtől részelt egysége
- közigazgatási reform: egységes névnevekben
- erős koronát autonómia
- jogegyenlőség
 - 1848-49-es forradalom előtti
 - cenzus... választójog
 - női választójog 1918-tól
 - nemzetiségek is egységes polgárság
- 1848-1849
 - egységes politikai tömörítés
 - állam autonómiai jogok
 - polgári hizamag
 - berette volt a zöld vallás
- 1868
 - népművelői tömörség (Bötös János)
 - általános tanítási jogok
 - elemi iskolák és gimnázium építése

Amerika

- 1863 - rabszolgatörzsvisek, de egységekkel csak 20. században (unióbeli fórum)
- valasztójog
 - eredetileg csak férők részére
 - census többségű többsége 20. század elején
 - női valasztójog 20. század elejétől részleges államban

4. 8 A dualizmus leírása

A kiegyezés okai, a közös üttelek, a magyar államkereszet

A kiegyezés előzményei

- 1860 - októberi diploma
 - Ferenc József részlegesen hagyta el az 1868. októberi (rendi alkotmányt)
 - újra meghódította a vörömgökök, a Hejtartóban és önkormányt az országgyűlés
- 1860 - februári nóták
 - Bécsben ülésező kiegyezési önkormányzat grófjának felüllitése
 - erősítette az osztályosítást (központosítást)
 - Magyar család egs. birtokai tartomány lett volna
- 1861-es org. alutarifatott
 - Felirati párt (Deák Ferenc)
 - Habsburgi párt (Teleki László)
 - Teleki - önzülhetős lett, így a Felirati Párt hatalmasan irányított
- Ferenc József valasztulás
 - feloszlatta az országgyűlést, ezért abszolutizmus
 - prónizációrium (1861-1865)
- Magyarország
 - paraszt ellenállás hosszúra hosszúra hosszúra
- Ausztria
 - hatalmi döntéshozatal
 - kiállt a háború (1859-56) → elutasította azon slavotárigét
 - várhatóan nem lesz kiállt
 - költözött kiállt
- Deák Ferenc → 1865 háború cíl
- Ferenc József hűségesi alapnak volt, akit hű öröke
- 1866 - poroszokkal vereségy

Kiegyezés (1867)

- Andrássy Gyula miniszterelnök (2. feldús leányán)
- org. eltagadta és az osztályi reprezentánsok a kiegyezési törzsvételöt
- Ferenc Józsefet és teljesítőt a báthi Mária templomban megkoronázott

A kiegyezés tartalma

- államberekreformok
 - két központú (dualista) alkotmányos monarchia
 - két teljesen egymáraólíró rész
 - három hatalmi szinten
 - az osztályi
 - közös miniszterelnök
 - két fői kormányzai és org. i. (Bécs, Budapest)
 - várválasztó
 - előírásainak jog
 - rendeleti kormányzás (Ausztriában)
 - miniszterek hivatalozása
 - közös hivatali vezetők
 - közös miniszterelnök
 - habsburg
 - báthi
 - német
- két fői kormányzai és org. i.
 - teljesen önálló
 - köthetetlen, többépártos: org.
 - célszerű vállalkozás
 - felelős kormány
 - saját fogyasztás: org.

- gyakorlói varathozások
- 10 évből 8 jövőig elérhető gyakorlói hitelezés
- hőszűrők 17%-os felbontása
- hőter 70%-20%
- valamennyi
- szabad hőter - és működési elvántás
- hőszűrő valuta
- hőszűrő jegybankbeli
- körüljárás - és működési rendszerek

4.9 A nemzetiségi kérdés Magyarországon

Etnikai viszonyok, zsidó emigráció, cigányok/komisz Magyarországon a kultúra korában

- 1868-as horvát-magyar hagyomány
 - széles körű önkormányzat, saját közigazgatás, kormány
 - országgyűlés, és belpolitikai magyar opp.-ben
- 1868-as nemzetiségi törvény
 - anyanyelv használata, nemzetiségi szervek és egységek
 - politikai nemzet elvtől nem tér el, tagolta a nem magyar nemzet-kulturális hírnövekedék nemzet jellegét
- nemzetiségi előtér részére elfogadhatatlannak volt
- a kormányzat és a megyék a nemzetiségi önkormányzatra pusztabítható hatalom általánosítottak a nemzetiségi középítéshez alkotott
- a nemzetiségek többet jártak a nemzetiségi törvényekben, mint a többségek
- XIX. század második felében jelentős árványeltolódás (magyarul 41% → 54,5%)
- három tényező
 - magyar termelőknek megfelelően az elölkerülések javulása miatt
 - a hivatalosítás (100 hivatalnálból csak 23 magyar)
 - az asszimiláció teljesített a német zsidóknál kevésbé

5.A Világháborúk leírása

5. 1 Az első világháború

A háború jellemzői, hadviselő felek - Magyarország részvétete a háborúban

Kirobbanásuk, hadviselő felek

- caszár bellije: 1914. július 28. szárazföldi merénylet
- két szövetségi rendszer
 - austro
 - 1893 - Orosz Birodalom és Franciaország katonai szövetsége
 - 1904 - Brit és Francia (entente cordiale)
 - 1907 - Orosz és Anglia
- központi hatalmak
 - 1870 - Németország három országról egységbe
 - 1879 - Berlini szövetség Német Császársággal ÖMM - kettős szövetség
 - 1882 -ben Olaszország és Bulgária is → központi hatalmak

Kozdats

- Schlieffen-terv: németek nyugatnak türeldre hosszúbb előtaglatja és Belgiumot, Franciaországot mielőtt Oroszország megközelítésre Oroszország leppüözése
- világháború helyett állóháború
- oroszok gyorsan megszűntek, két fronttól általál 6

Frontok

- keleti és déli megyékben
- nyugaton állóháború 1916 végétől
- angyalosan leghíresebb csaták: Verdun, Somme
- törökországban, geppuskál, repülők, hadihajók

Háborúság

- sok tűrfi a fronton, hercél, munkásból → női munkásokat
- életrelinnesi jelentősek: csatak, infíciók, jegyrendszerek

Magyarország a háborúban

- bulhári, a keleti és az olasz fronton
- Tisza István eleste ellenére ide német segítség
- 1916 -ben Szerbia elfoglalása német és bolgár segítséggel
- kezdetben egész Bulhári ellenet arattak fegyverláncot
- keleti fronton védekezés: oroszok ellen
- 1916 Brusilov-offenszíva (oroszok Kirgáztobig)
- Románia ellenet arattat oldalán
- olasz front: Párizsba, Isztria fölött
- 1917 romániai csata
- törökországban állóháború de caporetti áttörés
- 1918 olasz hadmérleg ellenet segítséjével legyőzte ÖMM államainak

5-2 Politikai változások a háború után

A forradalmi átalakulás hiszérvete, tanácsköztársaság, ellenállásban
Magyarországon 1918-1920-ban

Az össziszükségű forradalom

- 1918 október megulakult a Magyar Nemzeti Tanács
- október 31-én Károlyi Mihály miniszterelnök
- polgári demokratikus berendezkedést, földosztást hivatott megrajtolni

Az előző köztársaság

- körülbelül 1000 km² területen működött
- 1918 november 16 - kikiáltotta a népköztársaságot
- az akantiforma megrátóztatásáról fogozatosan kódolás
- köztársaság elnöke is Károlyi Mihály

Belpolitikai intézkedések

- adózás, gazdasági-közüzemi problémák
- szociális jogi megszilárdítása
- szabadságjogok kiterjesztése: széleskörű választás jog, töltösség (kis városok)
- ellátmány nélküliségek (szociális, földosztás)
- kommunista támogatás

Külpolitikai kódarc

- hadseregek meggengítésre felbomlása
- széles körű autonómia igénye nemzetiségeknél - megtörött
- szélektív megtámadás az autonómia
- antisztációs területeket követő (Vörös - Székelyföld) - károlyi visszavonásra és lemond

Kommunista határon belül (1919 március 21.)

- 1918 novemberben megáldult az KMP, vezetője Kun Béla
- szorongat minta, ideológiá
- háborújárt a borsodáig tartó telephely
- szociáldemokratikus kommunista törvényt a határon - radikalizálás
- Károlyi visszavonás

Tanácsköztársaság

- Forradalmi Kommunisták tagjai részt vettek
- ipar általánosítása, szociális törvények a mezőgazdaságban
- karhatárolás: Lenin-féle, Vörös Örizet - vörösterror
- nem indított magyar képviselőt a békétárgyalásra

Szovjetek támogatás a Vörös Hadsereg

- mielőtt megfogott területeket akartak
- románok Tiszaalját, szerbek Besszérel, szerbek Felvidéken
- Vörös Hadsereg a teljes területet ellen, halálkötelezettség
- szíkerült Felvidéken, románia és orosz erők elszigetelés
- antisztációs törvényművek (Clemenčec)
- magyar csapatok visszavonása
- románok ki kellett volna Tiszaalját

Az összeomlás

- Vörös Hadsereg szétterül
- horvátok nem visszabék viszonya, áttelepít Tisza-tát
- parasztság előfordult a horváktól
- horvárok elmenekültek

Roman megosztás

- bevonultak Budapestre, általános választás
- megszerveztek kiválasztókat az országgyűlés Tisza választott elnököt

Ellentámadás, Horthy hatalomra jutása

- Antiszemita romák (KISZ) Délben (Teleki Pál, Bethlen István)
- ellentámadási horvártársaság - Nemzeti Hadsereg (vezetője Horthy)
- tiszti szabadságpárt - fehérvári terror
- Horthy függetlenségi magát horvártól (szövetsége Dömeihez)
- románok hi, Horthy be (1920 nov. 16)

5.3 Párizsi közigazgatási békét

A trianoni békédeiktetők születése, tartalma és következményei

A békészerződés aláírása

- békédelegyáról: Apponyi Albert vezeti, Teleki Pál → "víz és térkép"
- céljuk: bizonyítani a történelmi Magyar egységet
- nem tudtak támogatni
- népszerűsítés Sopronban (1921 dec) - legmagasabb részletek
- 1920 jan. 4 - Nagy - Trianon plakátban elállítás

Következmények

- területi és etnikai vonatkozások
 - 93 ezer km² lett / 282 ezerrel
 - ukránból több település maradt Magyarországon
 - 18,2 millió lakónak lett 7,6 millió
 - 10 millió magyar harminc községről
 - közelről horvát magyarok visszavándorlása problémája
 - vagonokban laktak
 - Ma nemzetközönkívül volt
- katonai előirányok
 - alkalmatlanság többi viszonyára
 - tiltották az általános hadtudatosítást
 - minimalizálták a löförművet
 - megtiltották a modern fegyvereket
- járatok: 200 millió korona
- magyarok: önmaguk prioritás
- gazdasági közigazgatás
 - termékek 61%
 - fafeldolmány 82%
 - rizs 62%
 - stb. 64%
 - nyersanyag 83%
 - banküzemi működés 67%
 - gyárüzemek visszahozatal
 - megszűnt a zárt belső piac

5.4 Állam, ideológia és gazdaság a két világháború között

A nemetszocialista Németország

Az NSDAP programja

- 1923-ban müncheni színpuccs
- birtok a vezetőre, köztük Adolf Hitler
- megszűn a Mein Kampftól
- 3 piller
- rezsics
- heil! ellettér
- függetlenség
- nacionális demokrácia
- parasztopekok föld
- szakszervezetek korlátozása
- magas hatalom megtérvezése
- ciklik önkéntesek: SA (rohamosztog)

Hatalom megragadása

- visszavonás
- propaganda hatalma
- ellenfelek megfigyelése (SA, SS)
- sorozatos homályról
- 1932-ben >7,8% vállalat
- kommunista vöröspárt felosztása
- 1933 jan 30 Hindenburg: Hitler kancellár

Hatalom kiépítése

- Reichstag felgyújtása 1933 februárban (baloldali törvényszék)
- Geltaltunazási törvény
- 1933 Hindenburg meghal → Führer-rendszer lép
- központosítás
- 1936 július - "torszívű" Érsekújvár (SA helyett SS)
- Gestapo (Állami Titkos rendőrség)
- cenzúra
- gazdaságpolitika

A "náci hatalom" rendszere

- 1935 - vörösbüki törvénycel
- állampolgári jogiak korlátozása
- 1938 körülbelül éjszaka
- 1942-től endötösök

A kommunista Szovjetunió

Szovjet hatalomra kerülése

- 1922-ben létrejött a Szovjetunió
- egy pártrendzszer (SZKP)
- irányítás: Nájibolitka + Központi Bizottság
- új gazdasági politika (NEP)
- 1922 Lenin megbízottai (Molotov, Stalin)
- 1924-ben Lenin meghal, Sztálin 1927-ben töltököl

Gazdasági jellemzők

- NEP felismelése, szocialista terügazdálkodás (5 éves terv)
- nehezen járható fejlesztésre
- megnövekedő visszavágás korlátozás
- csökken az öleltszínvonal
- növekvő földesúri
- vasúti villamozás, olajtermelés fejlődés
- kollektivizáció, államozás
- kolhozizáció
- körülbelül 10%-os növekedés
- élelmiszertermelés drámaiakorának visszaesett (kolchozok, 1932-33)

Szenátusi diktatúra

- terror, beszűkhözöközés, konfiskáció
- osztályháború folytatása
- hírszolgálat, gulag
- munkatáborok

Szenátusi kultusz

- ünneplések, maratóniai appít
- hőskék, mártírok
- 1930-as évek többi állam
- nyílt terror

5.5 Politikai és gazdasági Magyarország

Politikai és gazdasági koalíciók Magyarországon az 1920-as években

Előzmény

- Tanácsköztársaság bukása (1919)
- trianoni békelerzéződés
- politikai-gazdasági válság

Nagyatádi-féle földreform

- Nagyatádi Szabó István kezette
- földreformot valósított meg
- kb. 300 ezer szegény paraszt jutott földhöz

Numerus clausus

- fedezhető hallgatók számát enyhe nemzetiségi országos arányba kötötték
- a rendelkezés alapvetően a zsidóságot érintette

Bethlen Iatván (1921-1931)

- IV. Károly zártkörű választási hibridje
- második zártkörű választás 1921 októberében
- ezután a magyar nemzetgyűlés lemondott a Habsburg-ház trónfosztásáról
- államforma királyság, de Horthy kormányzati posztójukról szilárdították meg

Belpolitikai konzolidáció

- 1922 februárjában egyesítette a Kerencséry Nemzeti Egységes Pártját a kisgyarmati pártval beltekkel az Egységes Pártot
- stabil parlamenti bázist
- Bethlen-Peyer-paktum: egyezetet kötött a szociádemokraták miatt
- 1922-ben új választási törvény: nyílt választás

Gazdasági konzolidáció

- trianon miatt gazdasági válság
- Magyarországot fontoló Népszövetségbe -> 250 millió aranykorona kölcsön
- 1924-ben Nemzeti Bank
- 1927-ben bevezették a pengőt
- megoldékként a magyar gazdaság fejlődése: modernizálták a mezőgazdaságot, környezetét és a turizmust
- villamosipar és közlekedés fejlesztése
- megerősítették a gazdasági helyzetet

Oktatási és kulturális konzolidáció - Klebelsberg Kuno

- művelődési program
- 1926-ban népiiskolai törvény
- megreforinálták a középiskolai rendszert
- egyetemi központ: Debrecen, Pécs, Szeged

5.6 Társadalom és életmód Magyarországon

Oktatás és kulturális Magyarországon

Kultúrföldrajzi és neonacionalizmus

- Klebelsberg: a kultúra a honvédelem arborátus
- célja a magyarság körülött-mellett kulturális fölényt biztosítani
- költségvetés több mint 10%-át meghaladta
- oktatási infrastruktúra gyors fejlesztése
- kulturális és tudományos teljesítményekkel biztosítani a fölényt - neonacionalizmus

Klebelsberg oktatási és kulturális reformja

- falrábban és tanulásiplánban kiemelt elemi iskola felozott fejlesztése
- rövidítették az oktatási időszakot
- közigében polgári- és szabadságharcot nyitottak
- iskolában radikális, nemzeti szellemű oktatás
- katolikus hihelyeket türlőbbé tettek
- tanítóknek szolgálati iurás
- korai régeknél tömörebb a 8 osztályos elemi iskolákról

A középiskolai héjazás reformja

- városi középiskolály gyenníkeinek historitása az oktatást
- magas színvonalú tanári járdát korozni tanárnyag
- nyolc évfolyamos középiskolákat
- környezetbarát tanárok
- modern nyelvű oktatás
- össztörölköző

Felszabadítási reformja

- rövidre érthető volt a belépő
- új tudományegyetemeket nyitottak: szegedi jogi, pesten Környezetgutadományi Kar, Testnevelési Főiskola, tanárképző

Tudományos élet

- MTA rendszervi állami támogatás
- Képzési számos költséggyűjtő meggyűjtésből hirdetett hívás
- új tudományos intézmények
- fellélték a tudományos tudományos: történtírás, néprajzi, sociológia, pedagógia, pszichológia

5.7 A második világháború

A második világháború története, hadviselő felek, a világháború jellemzői (háborús bűnök, polgári célpontokba törökés előlre chuszak, háborúig (ellenállás)

II. világháború előzményei

- német szövetségi rendszer
- 1936 német-olasz „tengely szorosítás“
- 1936 német-japán
- 1939 német-olasz háborús szövetség („nácíhabszál“)
- 1940 - német-olasz-japán háromhatalmi egyezmény
- német külüpolitikai zárvány
- 1936 Berounkában rajnai demilitarizált övezetek
- 1938 Anschluss németbeni egyezmény
- 1939 bevonulás Prágába

Lengyelország megtámadása

- 1939 augusztus Molotov-Ribbentrop paktum
- 1939 szeptember 1 Lengyelország lebukása
- német csapatok hadjárat nélkül
- támadást nem hivatali azonnali hadjáron, csak szeptember 3-án tiltotta a hadjáratot, de nem rendelte hadműveletek „forsík hárson“

Élet a háborúban

- az elso világháborúban már ítélt jelenséget hozott el
- gazdasági átültet hatalomra, női munkaadók
- bevezettek a jegyrendszert
- visszajöt a fületek piac
- voltak új jelenségek is
- az állami bearcatházak minden korábban előrehozta mértékben
- terrorbombázások ismét bombák, körleptetés
- népességmozgás: áttelepítés (pl. iparvidék), tömeges tisztalírási
- ellenállási mozgalomok: Francia, angolszász, lengyel, norvég

5.8 Magyarország a második világháborúban

A területi revízió lépései, az ország halba sodródásának folyamata

A területi revízió lépései (1938-1941)

- első bári döntés: Hitler és Mussolini köztibériásbodása révén Magyarország visszahupta a Felvidék déli területeit (1938 nov 2)
- Kárpátalja visszafoglalása (1939 márc 15-18): Großrzeszówban széteső után Kárpátalja összefüggő államiságát töredett, de a magyar hadsereg bevonult
- második bári döntés (1940 aug 30): Ermel-Erdély és Székelyföld visszavonulása
- Délividék visszavonulása (1941 április 11): Jugoszlávia német megszállását követően a magyar hadsereg bevonult Biatorbánya, Baranyai hármasnyíl, Munkácsba és Muravidékre

Magyarország halba sodródása

- a revízió miatt Magyarország a tengelyhatalmak oldalára sodródott
- a halálból kitorlás kezdetben semleges
- Teleki Pál megpróbált nem levezet maradványt, azonban a revíziós politika miatt ebből vémet nyomás
- Magyarország 1940-ben csatlakozott a háromhatalmi egyezményhez de még nem vett részt háborúban
- Teleki 1940 decembere óta bárhelyi törököt Jugoszláviával
- Hitler Magyarországon leverősi gyakorlatot hozta Jugoszláviára (Bácska-Bánát-Baranya hármasnyíl)
- Teleki az eljárást ne eltagadni ne elutasítani írásban adta → összegyűjtött 1941 április 3-án
- Bánffy ítélezte a véndobrot, az angolok megszabadságát a belpolitikai kapcsolatot
- 1941 június 26-án felbocsátás kölönjáró gépekből lebombázott Raszát
- ezt az alkalmat felhasználva arra, hogy Mr. Attleijen a Szovjetunió ellen
- ezzel Magyarország belépett a II. világháborúba

5.9 A holokauszt Európában és Magyarországon

A zsidók jogfosztásának folyamata és a holokauszt Európában
és Magyarországon

Helyzetük a két világháború között

- a világháború alatt erősítődött az antiszemitaizmus
- rengeteg zsidó menekült Budapestre
- tanárok többsége volt 60% zsidó → tételhűtést kezdött az egész zsidókit lobbistáttal
- fehértörök
 - romániai hármas után
 - ötödötök zsidókat is előírtak
 - Horthy lemondott a fehértörökkel
- Horthy
 - antiszemita volt, hosszú ideig megírta „magyar antiszemitaizmus”
 - 1920 numerus clausus
 - Bethlen-kormány jó kapcsolat a zsidó nagyfölkészkel

- az antiszemita Németországban
- Hitler fejelműlete (ürjük, kiürítjük nepe, istárdó)
- töködés elnétele: zsidók felelősek a vezetést
- 1935 nürnbergi perek
- 1938 nov. kristályéjszaka
- 1941 szeptember 1-től zsidók csillag

Zsidóförrévek

- I. zsidóförrény
 - Darányi Kálmán miniszterelnököt ellett hivatali, de lenyűgöző → hármas Béla
 - az I. hézi döntés miatt gerürgést el kellett fogadni
 - szellemi szabadságfoglalkozásról pályázat lejtéljék 20%-tól foglalkozásból el zsidók
 - vallást alapján különbözteti meg
- II. zsidóförrény
 - a visszacsatolt Erdélyben óvási véde misztikus
 - faji alapján megkülönböztetés
 - az értelmezési pályákon 6%-ra korlátozott az arányukból
 - kifilthető öhet a közigazgatásból és az igazságügyből
- III. zsidóförrény
 - Dárdosay alatt
 - minden hizomig megtámadva
 - Erdély visszacsatolása után

A holokauszt

- a vannáci program
- 1942 Június 16. Einführung
- felbontottan német fajt szármáni hiatalitás előtt
- zsidók az össz szármáni ellenörz
- deportálások és a konceptuális táborok
 - ghettozás
 - meghibásított területeken Einsatzgruppe
 - koncentrációs táborok: smaragd- és haláltáborok
 - számvérzet, megkülönböztetés, elhárítás (gettó), elszállítás
 - ellenállás nem volt (hivatali versengető felkelés - 1944)
 - gyilkosság
 - lericantánimok
- magyar részről
 - kb. 500 ezer zsidó
 - közülük: Radványi Miklós, Szerb Antal, Rejtő Jenő

5.10 Magyarország portálai

Német megszállás, nyílt diktatúra - a hadszinténről volt ország, deportációk a Szovjetunióban

6. A hidegháború korai

6.1 A hidegháború korai

A szovjet-amerikai szembencsület, a két Németország létrejötte, a két világrendszer jellemezői

A ENSZ

- a megbuktott Néppárti régi beltarttali részt vett
- birtokoltotta az SJ világrendet és a gyakorlatban dominanciáját
- Közigazgatásban minden tagállamnak volt szavazata, de a legrégebbi többségben a Bizottsági Tanácsban döntötték, ahol a nagykötetben szavazhatottak
- USA, Szovjetunió, Nagy-Britannia, Franciaország és Kína államai tagozták
- nemzetközi joggal rendelkeztek
- UNESCO
- FAO
- WHO

A szembencsület kiibontása

- a Szovjetunió határolva az elfoglalt területeket megszabottak szervezeti szabályokat
- Szovjetiához kötött Ellenőrző Bizottság
- a gyakorlati elszávalódást a demokráciáról és a kultúrális szembencsületen okozta

Nyílt szembencsület

- 1946 Churchill fultonai beszéde
- 1947 Truman-doktriná - feltámadtatási politika
- Marshall-terv (1947) → NSZK (1949)
- 1949 NATO
- 1955 Varsói-szerződés

Németország helyzete

- négy megszállt rész
- két megszállt határon előreű érdekek:
 - 1949 Németországi Szovjetiához kötőzössége (NSZK)
 - 1949 Német Demokratikus Köztársaság (NDK)

NSZK

- demokratikus vizsgával
- első leánykülügyminiszter: Konrad Adenauer
- 1955 NATO csatlakozás
- letelepedés fejlődés
- szociális piacgyarany

NDK

- kommunista diktatúra
- jegyrendszerek
- átváradásban miatt politikai börtön fel

6.2 A két pártrendszer felbomlása

Németország újraegyesítése, a Szovjetunió felbomlása, a kommunista diktatúrák bukása Közép-Európában

Szovjetunió felbomlása

- nem tudott lépést tartani az USA-val
- fejlesztési verseny → gazdasági összeomlás
- Gorbacsov reformjai:
 - hatrobszka (átörökítés)
 - glazunovszky (uxilitus)
 - vezetőkörnyűje (gyorsítás)
 - 1989 elején privatizáció
 - fejlesztési ütem rövidítése
- bari reformok nem elégősek/megfeleltek
- tiszadalomi problémák növekedtek
- szílyos gazdasági válság
- szovjet tagköztársaságok autonómiai jogi függetlenség
- nem aratkozott be a neoszocialista több nézettsége
- belsejükben Németország egysége
- balti államok hatalma ellen fejlesztési beavatkozás
- Gorbacsov ellen puccs (sikertelen, régi rendszeret akarták visszaállítani)
- balti államok függetlenséget elismerik
- 1991 vége a Szovjetunió megszűnt, a kommunista pártot behilták

Németország újraegyesítése

- Willy Brandt - új keleti politika
- 1973-ban NDK + NSZK felvételle az ENDSZ-be
- Gorbacsov szabadság utat adott a Kelet-Közép-európai országok számára fejlődéshez
- 1980 Gorbacsov + Reagan találkozata az engesztében
- 1989-ben tömeggyűlölet az NDK-ban
- 1989 szkeptikusan ország - magyar határ megnyitott
- 1989 november Honecker lemondott, új kormány bejelentette a határonyitást
- 1989 november 9-én elszabadult Leipzigi ajtótól
- (Helmut Kohl) 1990 aug 31-én aláírta az egységi szerződést

Kommunista diktatúrák bukása Közép-Európában

- szílyos gazdasági válság, rövid életkörökönél
- Gorbacsov 1989 nyarán bejelentette hogy nem aratkozik bele a neoszocialista országokba
- Lengyelország
 - gazdasági válság miatt politikai összeomlás, sztrájkok
 - 1981-ben kiharcoltak sztrájk hullámokkal hogy a Solidarnosc indulhasson
 - az előzetek 1989-es győzelmevel a diktatúra meghibásodott
- Csehországban
 - 1968 prágai harasz - katonai beavatkozás
 - 1989 Charty '77
 - 1988-tól rendszerváltás tüntetések, megalakult a Polgári Fórum
 - 1989 vége győzött a liberális forradalom
- Románia
 - fejlesztés megtelthetés következte meg Nicolae Ceausescu diktatúrája (dec 25)
- Bulgária
 - a rendszert nem döntötték meg, de a kommunista vezetés tiltotta 1990 több pártjukat
- Jugoszlávia
 - 1989-90-es választási győzelmek nacionalista pártoknak szántak

6.3 A kommunista diktatúra kidolgozása és működése

A Rákosi-diktatúra: a pártállam, a terror, egyházszűködés, konceptív percek, államorvosítás és kollektivizálás, erőltetett iparosítás, propaganda és minden nap a diktatúra idejében

A pártállam létrehozása és működése

- 1949-es kommunista alkotmány, népköztársaság
- 1949.-nak közös törvényhozó és kormány elnökhöz szerepe
- valódiak maradtak az állampárt vezetők (MDP), legfőbb vezetője az párt főtitkára Rákosi Matyián voltak
- tanácsrendszerek települések és központi minisztériák alatt

Az egyházszűködés és a konceptív percek

- egyházakat tiltottak és ellenőrizték az Állami Egyházigyűlés Hivatalával
- ellenálló egyházi vezetőket lebörtönöztek (pl. Mindszenty József szegényi érseki)
- egyházi szabadság államorvosításban
- feloszlataik a szentélyek rendeletek

A terror és a konceptív percek

- A IVH terrorral és készpénznel vallta az embereket
- politikai ellenfelek hármas, zavaros, konceptív percek
- internálás, kiteljesítés

A államorvosítás és kollektivizálás, erőltetett iparosítás

- államorvosítottak a bankokat, cégeket és a nagyüzemeket
- mezőgazdaság kollektivizálása, "moskaer" és töke átengedésre az iparba
- ötéves tervi bevezetése, nemzet nem vettek figyelembe
- új iparraktorok - Szatmárváros

Propaganda és minden napok

- személyi hatalom Rákosi előtára körül
- kommunista visszhang
- életviszonyok erőltetés
- magyarságot kritizálva megnyitva

6.4 Az 1956-os forradalom és szabadságkora

A ~~1956~~ forradalom okai és célai a kormánypolitika változásai, a szabadságkora és a leverése, a megtorlás

Előzmények

- Rákosi elnök helyett Nagy Imre lesz Horthy helyébe miniszterelnök elnök
- 1956 jún 28. Pozsonyi munkásfelkelés - Gerő László kerül a hatalra
- Okt. 6 - Rusz László elnök elnöklete

Forradalom kiindulása

- létrejött a MEFESE (16 párt)
- okt. 22. Műegyetemi meggyűlése → 16 radikalisi párt
- okt. 23.
 - tüntetés a Petőfi szobról majd a Bécs felé
 - Parlament elő a magyar törvény → Nagy Imre beszéde
 - Magyar Radikális IVTH törvénytörvény
 - Szatmári szabadságkora
 - Gerő: örökrelnök, ellenforradalom
 - Nagy Imre ihlette miniszterelnök

Forradalom kiterjesztése, szabadságiharc

- szorjat hadercet megorítása
- október 26
- ellenállási tüzpontok: Cernin-köz (Pongrác György), Tompa István, Székely László törököt nyitott a többi száz részéről is hatalmukba
- október 26: hírekkel a tüntetés -> szavazatok (pl. Mosonmagyaróvár)
- október 28
- Nagy Imre tüzszünetet hirdet
- bejelentette a kormány új programját => győzött a forradalom
- nemzetközösségi
- megkezdődött a megszűnés a kivonulást
- október 30: Pártbizottság istván
- megkezdődött a többpártrendszer ijjelkörözése
- nov. 1 Nagy Imre kiépít a Városi Szervezőből
- nov. 2 koalíciós kormány alakul

Forradalom leverése

- nov 4-én Forgyóvali hadercet
- Késői: Forradalmi Miniszteri Parlament kormány
- nov 7-én Kádár Budapestre jön

Megtorlás

- ellenforradalommal köszöntötték
- munkastanácsok felosztatása
- statuban (dec 1)
- általános amneszia (1963 március 21)

6.5 A kádári diktatúra

A pártállam, a tisztasági, a terrorendszere, a kultúrpolitika, az elnyomás változó formái - a kádári alkí

Készletek

- engedtett a politikai elnyomásnak - „aki minél ellenünk, az velük van”
- néletalacsony - politikát hirdetett, életalacsony falparancs => növelése

A mezőgazdaság „szocialista átszervezése”

- 1958 és 1961 között szinte mindenkit a mezőgazdasági szövetségekbe tereltek
- lehűtődés történt a vállalkozási jogosultságban, művelházaek a gázdák
- Ma elkerülte a szocialista országokban jellemző elalmazáshibákat

Az ipar

- az ipari termelés jelentősen nőtt
- nőtt az ipari üzemek mérete és a munkások létszáma
- előbbihez kapcsolódott a gyárakba és a vegyiművek fejlesztése
- növelteket a foglalkoztatás cikkek termelése, hatékonyabban tanácsolták

Az új gazdasági mechanizmus

- 1968-ös reformok (Nyers Rezort): nagyobb önállóságot adtak a vállalkozásoknak, lehűtődést kapottak a munkaháborúban reálisabb alkotási árak
- a reformokat lehűtötték, a szorjat vezetés nem törte el

A minden napjai élet a diktatúrában

- orosz felügyelet alatt tartották az embert
- párt- és KISZ-szervezetek
- a vezetés által politikai ügylezőként tartott személyeket folyamatos rendőri megtisztelés elöl tartsa
- munkabérrek között ne legyen nagy különbség
- magánvállalkozók jogelmei megengedettek
- életszínvonal nőtt, de önkiszakításnyolás
- jelentős állami labirintus építés
- 60-70-es években általánosan való hatalom, puccsok, moszkvai
- 60-as évek vége től gépkocsi
- belsői nyaralás, gazdagabbnak saját szálláshely
- három T

Gazdasági változás a nyolcvanas években

- rugalmatlan tervezőgazdálkodásai nem tudtak alkalmazni az olajárásig tám
- KGDST országai között vállalt a keverkezésben
- gazdasági és keverkezésben kapcsolatba erősítő a kapitalista országokkal
- gazdasági fejlesztésről, az életszínvonal növeléséről hittel → adóssággyűjtés

6.6 A rendszerváltás Magyarországon

A rendszerváltás (1989-1991)

Okai

- szocialista rendszer váltságba kerül
- Kádár rendszer váltságba
- eladásrendszer, hitelezésfelügyelet, adózzáspolitika
- több szociális problémák
- politikai ellenzék alakul

Rendszerváltás folyamata

- új ellenzéki pártok
 - Lukács László létrejön az MDF
 - SZDSZ
 - megalakul a FIDESZ :)
 - létrejön a KDNP
- új vállalatok a fürtölembi pártok
 - EgyP
 - MSZDP
- 1989-90-Németh Miklós kormány
 - békés rendszerváltás
 - Gorbeccsa feladata
 - visszatérítő Nagy Imre
 - 1990 szeptemberében megnyitják a nyugati határt
 - először MSZDP többség hagyományos MSZDP megtartása
 - 1990 első szabad választás: MDF + EgyP: 1. rész
 - először 23-nál kiíratják a III. köztársaságot

A piacgazdaságra való átérés, gazdasági szerkezetváltás, privatizáció, a külföldi tőke szerepe, a költséghatékony átalakulása

Gazdasági szerkezetváltás

- gyors privatizáció kölcsönös tőke beroninált 90-es évektől
- 89-es törvények biztosították a vállalkozás szabadságát és a magántulajdon biztonságát
- privatizációból beruházásból fizettek az államadómalgot
- külföldi befektetések fejlesztésével versenyképessé örvendezhet kezdte Mr. Ferenczi
- a gazdasági vállig szerkezetváltás törekéges volt, de visszafogott negatív hatásai
- a privatizációt során majdnem minden vállalat több mintegy negatív
- minden vállalat képzetlen vagy rövid leírott minősítése

Társadalni következmények

- újra megjelentek a tulajdonosi rétegek
- felmenthez előttagja: új magánvállalkozók vezetői, őrtelmi igazgatói, felügyeleti vétele
- középrétegbe a dolgozók, kisvállalkozók, szakképzett alkalmazottak
- lecsökkenő részlegű réteg közé az utazón járőrelmű parancsnokok, a szakképzettek valamint a kisvállalkozók

7. A jelenkor

7.1 Nemzetközi együttműködés, globális világ

Az Európai Unió főbb szervei és működésük

Az Európai Unió XXI. századi kölcsönös

- fenntartsa a tagállamok közötti békét
- gyakorlati együttműködéssel közelebb hozza Európa országait
- biztosítja, hogy az európai polgárok biztonságban élhessenek
- előmozdítja a gazdasági és társadalmi szolidaritást
- terjeszti a közös európai értékeket

Európai Bizottság

- az Európai Unió Tanácsa és az EP döntéseit készíti elő és hajtja végre
- székhelye: Brüsszel
- szuperacionális intézmény, amelynek jogi és elvi értelemben a tagállami kormányzatotól függetlenül az Európai Unió nemzetek felett, közös eldöntésekkel kell leépítenie
- alapvetően három feladat:
 - jogszabályokat hozzámenyez
 - önkormányzati jog, illetve a szavazás jogát betartára felett
 - végezheti az uniós politikákat
 - közösségi pénzügyek kezelése

Európai Tanács

- EU állam- és kormányföinek testülete, legjelentősebb politikai döntési fóruma
- évente általában négyzer hivatali ülés

Európai Unió Tanácsa

- egyik fő jogalkotói testülete az EP mellett
- székhelye: Brüsszel
- döntések meghozatalakor legnagyobb konzervatív többség a tagállamok között
- könyegy hördeiben a Tanács csoportjai határoznak.

Európai Parlament

- Uniós polgári által közvetlen választott képviselőtestülete
- Tanács mellett fokozatosan bővültő szerephört tölt be a közösségi jogalkotó folyamatában
- jelentős kinevű és ellenőrzői jogosultságokkal bír
- részt vallal a költségvetés meghatározásában is
- székhelye: Strasbourg

Európai Bíróság(ok)

- Európai Unió jogszabálygyalhatósági szerve
- székhelye: Luxemburg
- minden tagállam rendelkezik bírállattal jogáról

Európai Számvizsgálók

- Európai Unió pénzügyi érdekeit képviseli
- feladata az Unió kiadásainak és bevölteinek valamint ezek céltörni teljesítményének ellenőrzése
- székhelye: Luxemburg

Európai Központi Bank

- fő feladata a monetáris riportok berendezett közös piac, az euro kibocsátása, működtetése és stabilitásának megőrzése
- székhelye: Frankfurt

Demográfiai változások, a népmozgások irányai a világban és Magyarországon
1945-től napjainkig

7.2 Politikai intézmények

Az Alaptörvény a hatalmi ágak és intézményeik, az önkormányzatok és a választási rendszer

7. 3 Nemzet

A határon túli magyarok helyzete napjainkban (demokrácia, asszimiláció, autonómia, oktatás)

A magyarországi nemzetiségek és a cigányság helyzete napjainkban (demográfia, hivatali jogok, oktatás)